

Univerzita Palackého

Filozofická fakulta

Katedra historie

Bc. Filip Vávra

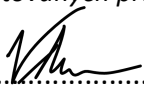
Maciej Strykowski: Pohled polsko-
litevského humanistického historika na
české dějiny

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Antonín Kalous, M.A., Ph. D.

Olomouc 2020

*Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval
samostatně a na základě citovaných pramenů a literatury.*

.....

Podpis autora práce

Poděkování:

Tímto bych chtěl poděkovat pánům docentům doc. Mgr. Antonínu Kalousovi, M.A., Ph.D. a doc. Mgr. Janu Stejskalovi, M.A., Ph.D. za odborné rady při tvorbě této práce.

Obsah

1. Předmluva.....	5
2. Strykowski předchůdci.....	8
2.1. Polská historiografie.....	8
2.2. Litevská historiografie.....	15
3. Životopis Macieje Strykowského.....	17
4. Podoba kroniky, její vydání a její vlivy.....	30
5. Strykowski pohled na České dějiny.....	34
5.1. Příchod Slovanů.....	34
5.2. Otázka náboženství.....	36
5.3. Češi a Poláci ve válečných konfliktech spolu i proti sobě.....	41
5.4. Husitské války.....	53
5.5. Čeští králové.....	59
5.5.1. Václav II.....	59
5.5.2. Jan Lucemburský.....	64
5.5.3. Karel IV.....	67
5.5.4. Synové Karla IV. Václav a Zikmund.....	68
5.5.5. Jiří z Poděbrad.....	71
5.5.6. Vladislav Jagellonský.....	74
5.6. Několik dalších zmínek týkajících se českých dějin.....	78
5.7. Konec zájmu o Čechy.....	80
6. Závěr.....	82
6.1. Čech jako bratr.....	82
6.2. Čech jako bojovník a žoldák.....	82
6.3. Čech jako vrtkavý spojenec.....	83
6.4. Čech jako křesťan i jako heretik.....	84
6.5. Finální obraz Čecha.....	85
7. Seznam pramenů a literatury.....	87
8. Resumé.....	91

1. Předmluva

Historiografie a mezinárodní vztahy jdou ruku v ruce. Navzájem se ovlivňují, kroniky jsou ovlivněny dobou a místem svého vzniku, stejně tak kroniky ovlivňují čtenáře, kteří v této době a dobách pozdějších žili. Pokud se chceme zajímat o lidské myšlení, chceme také vědět, jak se tito lidé dívali na svět okolo sebe. Je proto důležité prozkoumat zdroje informací, které jim byly v dané době dostupné. Téma vztahů mezi Čechy a Němci se v naší literatuře objevuje již dlouho a hojně. Vztah těchto dvou skupin byl vždy pro formování tohoto státu jeden z podstatnějších vlivů. Respektive bylo módní o tomto vztahu bádát. Je proto pochopitelné, že poněkud zastiňuje dějiny vztahů s jinými národy. O vztazích mezi českou a polskou stranou se toho nenapsalo zdaleka tolik, ale stále se najdou práce, které jsou více než kvalitní. Mnoho jich je staršího data, jako díla historiků Josefa Macůrka a Jaromíra Mikulky. Tyto důležité osobnosti bádání o česko-polských vztazích byly v této oblasti aktivní především v šedesátých letech. *Češi a Poláci v minulosti I a II*, vydané v Praze v letech 1964 a 1967, by se daly považovat za jednu ze základních prací v tomto badatelském oboru. Práce je dílem několika autorů, které jakožto editor zaštiťuje Josef Macůrek. Věnuje se spíše jejich společným interakcím na poli diplomatickém, vojenském, a celkově politickém. Nezajímá se příliš o to, jaké názory měla jedna strana na druhou. Tímto tématem se zabývá Jaromír Mikulka, který v roce 1963 vydal práci s názvem *Letopisná literatura v Čechách a v Polsku, o vzájemném poměru obou národností*.¹ Dobrým příkladem práce na toto téma by také mohla být diplomová práce Josefa Vávry nesoucí název *Jan Długosz a jeho pohled na Čechy* z roku 2004, která se zabývá vztahem pravděpodobně nejvýznamnějšího polského historika Jana Długosze k českým dějinám. Jako moderní příklad by se dala uvést monografie od Romana Barona a Romana Madeckého nesoucí název *Česká polonistická studia, tradice a současnost: (filologie, historie, politologie, právo)*, která byla vydána roku 2014 v Praze.² Roman Baron též napsal článek *Čech*

¹ MIKULKA, J.: *Letopisná literatura v Čechách a v Polsku, o vzájemném poměru obou národností*. Praha 1963.

² BARON, R. – MADECKÝ, R.: *Česká polonistická studia, tradice a současnost: (filologie, historie, politologie, právo)*. Praha 2014.

v *polském zrcadle*, *Polák v zrcadle českém* v časopise *Listy*.³ Za zmínku také stojí další článek, tentokrát ve sborníku *Narody i Stereotypy*, od Antonína Měšťana nesoucí název *Czeski stereotyp Czechów a czeski stereotyp Polaków*.⁴ Jako další autory, kteří se tohoto tématu alespoň dotkli, bychom mohli jmenovat Čechy Emanuela Janouška, Václava Letoříka, Josefa Macka, a Poláky Roberta Hecka, Ewu Maleczynskou a Stanisława Solického.

Vztahy národů a států jsou v rámci historických kronik poměrně kontroverzním tématem. Nejinak je tomu i v případě vztahů česko-polských. Češi a Poláci často v dějinách stojí proti sobě jako rivalové, což se odráží i v historiografii obou zemí. Objevují se zde vyhraněné názory, ale i náznaky bratrství, jelikož si byly oba státy blízko jazykově a často i dynasticky. Jak již bylo řečeno na začátku, historiografie a mezinárodní vztahy jsou vzájemně propojeny a tato práce se pokusí nastínit, jak do této dynamiky zapadá kronika Macieje Strykowského nesoucí název *Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi*. Je to kronika, která byla jednou z nejrozšířenějších a nejoblíbenějších kronik raného novověku v polsky mluvící Rzeczospolitě, mimo jiné díky tomu, že byla napsána polsky. Polský jazyk se během šestnáctého století, kdy tato kronika vyšla, rozšířil i mezi šlechtu na území Litvy a s ním přišla i polská literatura. Krom toho byla také přeložena do ruštiny, o čemž se můžeme dozvědět více v monografii A. I. Rogova *Rusko-pol'skie kul'turnye svjazi v epochu vozroždenija. Strykovskij i ego chronika* (1966) a disertační práci Christine Watson s názvem *Tradition and Translation. Maciej Strykowski's Polish chronicle in Seventeenth-Century Russian Manuscripts*. Obě tyto práce se také mimo jiné zabývají pohledu historiografů a mezinárodními vztahy směrem k Polsku.⁵ Kronika se tedy dostala do rukou mnoha šlechticů Rzeczospolity a ti si díky ní mohli utvořit obraz Čechů. Cílem této práce je zjistit, jakým způsobem tento obraz mohl vypadat. Podobný úkol na sebe vzal i Josef

³ BARON, R.: *Čech v polském zrcadle, Polák v zrcadle českém*. *Listy*. 2009, č. 5. Dostupné z: <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=095&clanek=050907>.

⁴ MĚŠŤAN, A.: *Czeski stereotyp Czechów a czeski stereotyp Polaków*. In: *Narody i stereotypy*. Wyd. 1. Kraków 1995.

⁵ WATSON, Ch.: *Tradition and Translation. Maciej Strykowski's Polish chronicle in Seventeenth-Century Russian Manuscripts* [online]. 2012. Disertační práce. Univerzita v Uppsale, katedra slavistiky. Vedoucí práce Ingrid Maier; Juhani Nuorluoto.

Vávra, který vypracoval diplomovou práci, která se zaměřuje na problematiku, jakým způsobem vyprávěl o Češích Jan Długosz, který je Strykowskiého předchůdcem.⁶ Díky této práci bylo podstatně snazší vyhledat a srovnat příslušné pasáže v Długoszově impozantní kronice *Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego* a díla těchto dvou kronikářů porovnat.

⁶ VÁVRA, J.: *Jan Długosz (1415-1480) a jeho pohled na Čechy* [online]. 2004. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. Pavel Boček CSc. (Dále: VÁVRA, J.: *Długosz*; Ačkoli ve zkrácených citacích kvůli jednodušší orientaci iniciál křestního jména nepoužívám, v případě Josefa Vávra jsem jej ponechal, aby nedošlo k záměně s autorem této práce, Filipem Vávrou.).

2. Strykowskiého předchůdci

2.1. Polská historiografie

Tato kapitola se bude věnovat vývoji nejprve polské a následně litevské historiografie, aby bylo snazší zasadit Strykowskiého kroniku do jejího kontextu. Dále je cílem této kapitoly napomoci porovnat Strykowskiého s jeho předchůdci a současníky jak v rámci jeho života, tak i jeho díla. Jelikož Strykowski z velkého množství těchto autorů vychází, je proto důležité představit, kým tito historici byli a jak psali. Nejvýrazněji se v této kapitole věnuji osobě Jana Długosze, jelikož z jeho kroniky čerpal nejvíce, když psal o českých dějinách. Většina ostatních historiků a jejich děl je v práci popsána poměrně stručněji, ale stále jsem považoval za důležité tyto autory alespoň zmínit. Tato kapitola čerpá základní informace především z úvodu k antologii obsahující polské středověké a raně novověké kroniky, kterou editovala Antonina Jelicz.⁷ Inspirací pro strukturu této kapitoly je rovněž tato antologie. Ostatní literatura použita při tvorbě této kapitoly je uvedena v poznámkách.

Oba způsoby učení, jak středověký scholastický, tak renesanční humanistický, působily na historiky v raném novověku prakticky souběžně. Mnoho scholastických trendů, které můžeme najít ve středověkých kronikách, bylo zachováno i v době renesance.⁸ Držely se v kronikářské praxi postupy, které známe ze středověkých kronik. Mnozí historici se drželi výkladu teologického a především takového, který sloužil jejich subjektivním zájmům. Nehledali mezi informacemi souvislosti, neověřovali fakta, a pokud ano, tak zřídka. Pro ně byla daleko důležitější oslava panovníka, popřípadě státu, a také se držet biblického

⁷ JELICZ, A. (ed.): *By czas nie zaćmił i niepamięć. Wybór kronik średniowiecznych*. Warszawa, 1979.

⁸ STORCHOVÁ, Lucie: *Paupertate styloque connecti. Utváření humanistické učenecké komunity v českých zemích*, Praha 2011. s. 39-40.

pohledu na svět.⁹ Humanistický způsob bádání a psaného jazyka postupně začal zabírat větší a větší podíl při tvorbě historiografie. Ten byl zaměřen spíše na současné problémy a lidský faktor dějin.¹⁰

Historici, respektive kronikáři, začali stále častěji uvádět své zdroje, odvolávat se na jejich autoritu, anebo je dokonce kritizovat. Humanismus se z Itálie rozšířil po celé Evropě a změnil způsob, jakým se psalo o historii¹¹. Pochopitelně se tak nedělo ani zdaleka podobně, jako tomu bylo od devatenáctého století, kdy byla velká řada omylů a výmyslů kronikářů odhalena.¹²

Polské kronikářství také prošlo tímto vývojem. Nejstarší nám známá kronika skutečně velkého významu je kronika tak zvaného Galla Anonyma. Nese jméno *Cronica et gesta ducum sive principum Polonorum*¹³ a byla napsána zhruba ve stejné době jako u nás Kosmova kronika. Gallus Anonymus je skutečně pro polskou historiografii tím samým, čím je pro tu českou Kosmas. Tento kronikář, patrně francouzského původu, se drží křesťanského pohledu na výklad dějin a Boleslava Křivoústého, za kterého byla tato kronika napsána, popisuje jako dokonalého rytíře a křesťanského panovníka. Ve vztahu k českým dějinám ve své kronice popisuje přijetí křtu knížetem Měškem a jeho svatbu s Doubravkou.¹⁴

⁹ BLÁHOVÁ, M.: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila*, sv. 3 (komentář, rejstřík), Praha 1995, s. 16.

¹⁰ HASKINS, J. (ed.): *Renesanční filosofie*. Praha 2011. s. 47.; také v BENEŠ, Z.: *Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepisectví*. Praha 1993.

¹¹ Více k tomuto tématu v: COCHRANE, E.: *Historians and historiography in the Italian Renaissance*. Chicago 1981.

¹² MAREK, Jaroslav. - KUTNAR, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha 1997.

¹³ Anonim tzw. Gall: *Kronika Polska*. Marian Plezia (ed.), Warszawa 1982. (dále: Anonim: *Kronika Polska*). Vydáno též v Praze roku 2009. Český překlad zhotovil Josef Föster. *Kronika a činy polských knížat a vládců – Anonym Gall*. FÖSTER, J. (ed.), Praha 2009.

¹⁴ Anonim: *Kronika Polska*, s. 17.

K pokračovatelům Kosmovým by se mohl přirovnat Wincenty Kadłubek. Žil a svou kroniku napsal v druhé polovině dvanáctého století. Kadłubkova kronika nese jméno *Cronica Polonorum*¹⁵ a vychází a navazuje na Galla Anonyma.

Další středověkou kronikou je kronika Janka z Czarnkowa, který ji napsal někdy ve čtrnáctém století (žil zhruba mezi lety 1320-1387). Jeho kronika má podobu textu, který se pouští do kritiky situace konce Piastovské vlády v Polsku a jelikož tuto dobu prožil, promítá do kroniky značné množství svých vlastních názorů, a to nejen na odebrání Slezska českým králem Janem Lucemburským. Jeho kronika se dále věnuje rytířské etiketě a životu u dvora, respektive tehdejším ideálům s nimi spjatým a jejich naplnění.

Za patrně nejznámější kroniku polského středověku (nebo raného novověku, záleží zde na úhlu pohledu) by se dala považovat *Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae*,¹⁶ kterou napsal krakovský kanovník Jan Długosz,¹⁷ sekretář Zbigniewa Oleśnického, krakovského biskupa a vychovatel českého a uherského krále Vladislava II. Jagellonského. Narodil se roku 1415 na královském hradě v Brzeźnici v rodině tamního purkrabího. Vystudoval na Krakovské univerzitě filosofii.¹⁸ V té době byla silně vyhraněná proti čemukoliv, co neschvalovala církevní hierarchie, což se snažila vštěpit i svým studentům. V tomto velmi protihusitském prostředí získal Długosz velký odpor ke kališnickému vyznání.

¹⁵ Kadłubek, Wincenty (Mistrz): *Kronika Polska, Ossolineum*. KURBIS, B. (ed.), Wrocław 2003.

¹⁶ Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, Warszawa 2009. Vzhledem k tomu, že většina informací týkající se českých zemí, jak lze vyčíst z této práce, pochází od Długosze, stálo by za to se více, avšak stále pokud možno stručně, rozepsat o jeho životě a charakteru, abychom viděli jako moc se Strykowski s Długoszem podobali a kde se naopak lišili. Především jsou však informace o Długoszově životě důležité k objasnění jeho názorů, které se promítly i do Strykowského práce.

¹⁷ O Długoszovi existuje několik biografii. První byla napsána krátce po jeho smrti neznámým autorem. Nese jméno *Vita Joannis Dlugoscz Senioris Canonici Cracoviensis*. a byla kriticky editována a vydána v roce 1961 Mieczysławem Brokzem. Další, tehdy již kritická biografie, vznikla v roce 1893, a tedy DOBRZYŃSKI M. – SMOLKA S.: Jan Długosz. *Jeho życie i stanowisko w piśmiennictwie*, Kraków 1893. (dále DOBRZYŃSKI-SMOLKA: *Jan Długosz*). Ve dvacátém a jednadvacátém století bylo napsáno ještě několik biografii, které jsou spíše populárně naučné. Mezi ně patří GRZYBOWSKI, S.: *Jan Długosz*. Kraków, 2003.

¹⁸ DOBRZYŃSKI-SMOLKA, *Jan Długosz*, s. 6.

Nicméně universitu kvůli nedostatku financí nedostudoval.¹⁹ Rozhodl se ucházet o místo na dvoře krakovského biskupa Zbigniewa Olesnického a ten jej přijal. V jeho službách postupoval velmi rychle. Dostal se na nejvyšší místa v rámci biskupského dvora. Olesnicki mu důvěřoval natolik, že z něj nakonec učinil svého sekretáře²⁰. Větší vliv, než krakovská univerzita na něj však určitě měl Zbigniew Olesnicki, velmi výrazný obránce katolicismu. Patrně se tak v jeho kronice promítly názory Olesnického a jeho okolí.²¹ Długosz cestoval, ať už v doprovodu Olesnického, nebo jako součást jiné výpravy do Bologně, do Basileje, Budína, Vídně, Ostřihomi a do Prahy. Několikrát jednal Olesnického jménem při jednáních o Slezsko a jiných diplomatických záležitostech. Dokonce se setkal s Eneášem Silviem Piccolominim.²² Olesnickému zajistil u papeže Mikuláše V. místo v jeho kardinálském sboru, díky čemuž se stal rektorem krakovské univerzity²³. Mezi jeho další úspěchy patří sjednání míru mezi Janem Jiskrou z Brandýsa a Janem Hunyadim ve sporu o Horní Uhry.²⁴ Poté se v roce 1450 vydal na cestu do Svaté země, kde navštívil Jerusálém, Betlém, Golgotu a Boží hrob.²⁵ V rámci zahraniční politiky se účastnil řady diplomatických jednání s Řádem německých rytířů.²⁶ Jelikož stál Długosz po boku Olesnického, který byl ve sporu s polským králem Kazimírem, Kazimírovu vládu kritizoval a při jednáních týkajících se domácí politiky, kterých se účastnil, stál proti němu. Kritizoval jej i kvůli jeho přátelství s Jiřím z Poděbrad.²⁷ Za svůj antagonistický postoj ke králi byl potrestán konfiskací majetku a musel odejít z Krakova.²⁸ Král jej poté vzal na milost a dal mu místo vychovatele svého syna Vladislava, a dokonce byl Kazimírem vyslán s poselstvím k Jiřímu z Poděbrad.²⁹ Během vlády Vladislava

¹⁹ *Vita Joannis Dlugosch...*, s. 30.

²⁰ Tamtéž, s. 31.

²¹ VÁVRA, J.: *Długosz*, s. 22.

²² VÁVRA, J.: *Długosz*, s. 24. Josef Vávra se u této informace odkazuje na zprávu Jana Elgota o Długoszových dopisech z jeho cesty přes Vídeň do Itálie (CEII, nr. 19, 62).

²³ *Ioannis Dlugossii seu Longini Cracoviensis Historiae Poloniae libri XII*, t. 5, ed. A. Przeździecki, Kraków 1879, s. 63-64.

²⁴ VÁVRA, J.: *Długosz*, s. 26.

²⁵ DOBRZYŃSKI-SMOLKA: *Jan Długosz*, s. 61.

²⁶ DOBRZYŃSKI-SMOLKA: *Jan Długosz*, s. 44.

²⁷ Tamtéž, s. 44, 46.

²⁸ Tamtéž, s. 110-111.

²⁹ Tamtéž, s. 130.

Jagellonského v Českých zemích se věnoval střídavě diplomacii, kde jednal i s Matyášem Korvínem, a psaní svých Annales. Bylo mu také nabídnuto místo pražského arcibiskupa, které však odmítl, údajně tak učinil kvůli „husitské nákaze“, o které ve své kronice píše velmi kriticky a emotivně.³⁰ A právě tento emotivní přístup, kde se Długosz velice často pozastavuje nad událostmi, o kterých píše a nad historickými osobnostmi, které popisuje, je velmi zajímavým a důležitým faktorem, který slouží jako pramen k pochopení jeho mentality.³¹ Píše, jak později zjistíme, způsobem, kterým se snaží „najít pravdu“. Proto v kronice v mnoha případech udává několik zdrojů. Vybírá mezi nimi ten, který se mu zdá nejpravděpodobnější. Ovšem jako nejpravděpodobnější vždy vybere ten zdroj, který nejvíce odpovídá jeho představě skvělého a slavného Polska.³² Českých pramenů Długosz využívá celou řadu. Jsou to díla Kosmy, Kanovníka vyšehradského, Dalimila, Přibíka Pulkavy z Radenína, a především Eneáše Silvia Piccolominiho.³³

Po Długoszovi, který psal ještě ve spíše středověkém stylu, se věnovalo dějinám několik autorů, u kterých byl vliv humanismu výraznější.³⁴ Mezi ně patřil například Filippo Buonaccorsi-Callimachus (1437-1496). Ten se stal, stejně jako Długosz, také vychovatelem Kazimírových synů, tedy kromě Vladislava. Z jeho pera vzešel životopis krále Vladislava III. *Historia de rege Vladislao*, a biskupů Zbigniewa Olesnického a Grzegorza ze Sanoku. Vystudoval na Římské akademii, ale z Říma musel uprchnout po nepovedeném atentátu na papeže. Azyl dostal v Polsku a své humanistické vzdělání a zájem o antiku pomohl šířit u tamního královského dvora.³⁵

³⁰ Tamtéž, s. 136.

³¹ Podrobně se jeho mentalitou zabývala KOCZERSKA, M.: *Mentalność Jana Długosza w świetle jego twórczości. Studia Źródłoznawcze* 15, 1971, s. 109-141.

³² Długosz, Jan: *Roczniki*; VÁVRA, J.: *Długosz*.

³³ Podrobně se o tom, jak a odkud Długosz čerpal, rozepisuje SOLICKI, S.: *Źródła Jana Długosza do problematyki cyeskiej, Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego*, ser. A, nr. 159, Wrocław 1973. a okrajově v již zmiňované práci VÁVRA, J.: *Długosz*

³⁴ Kutnar a Marek ve své obsáhlé knize o dějinách české historiografie naopak Długosze již začleňují do humanistického dějepisectví, protože vychází z některých pramenů, jejichž autoři se humanistickému způsobu psaní o minulosti již nebránili.

³⁵ SZÖNYI, G.: *Broadening Horizons of Renaissance Humanism from the Antiquity to the New World. Primerjalna književnost* 41, č. 2, 2018, s. 5-34. Dostupné také z:

Callimachus na popud poznaňského biskupa a Kazimírova tajemníka, Andrzeje Bniňského, vytvořil dílo, které mělo moderním literárním stylem popsat život Vladislava III. Varnenčíka. Toto dílo bylo napsáno nejen proto, aby v polském prostředí vylepšilo obraz krále Vladislava III., který padl v bitvě u Varny roku 1444, a který byl například Długoszem neoblíben kvůli tomu, že se zdržoval především v Uhrách a věnoval se spíše tamním záležitostem. Bniński i Callimachus se shodli na tom, že literárně úhledné a moderní dílo, které by velebil rod Jagellonců, by bylo dostupné čtenářům v jakémkoli prostředí. Bylo rétoricky inspirováno jak klasickým Ciceronem, tak i tehdejšími renesančními autory, a bylo především poutavě napsáno. Dokonce se místy postavil do pozice kritika Długoszových postojů, jelikož vycházel i z jeho kroniky.³⁶

Jeho současníkem a patrně i přítelem byl Konrad Celtis, také známý jako Conradus Celtis Protucius. Celtis pocházel z německého prostředí a výrazně se podílel na šíření humanistických myšlenek a jejich vlivu na literaturu. Procestoval střední Evropu a v tamních významných městech, jako Vídeň, Budín, nebo Praha, zakládal spolky, které měly humanistickou literaturu rozvíjet. Společně s Callimachem jeden takový spolek založili i v Polsku. *Sodalitas litterarum Vistulana* mělo humanistické myšlenky šířit mezi polskými vzdělanci a rozmnožit tak počet moderních literárních děl, která jsou napsána moderním a vznešeným jazykem, esteticky a rétoricky na vysoké úrovni.³⁷

V šestnáctém století vznikla na polském území celá řada kronik. Maciej Miechowita, kterého cituje Maciej Strykowski a například i Hájek, sepsal a v roce 1519 vydal tak zvanou Kroniku Poláků, *Chronicon Polonorum*. Ta byla první tištěnou kronikou na polském území. Dva roky předtím vydal ještě *Tractatus de duabus Sarmatiis*, neboli *Traktát o dvou Sarmatech*.³⁸

https://www.researchgate.net/publication/333105148_Broadening_Horizons_of_Renaissance_Humanism_from_the_Antiquity_to_the_New_World.

³⁶ Tamtéž, s. 17-23.

³⁷ STORCHOVÁ: *Paupertate styloque connecti*, s. 111.

³⁸ RADZISZEWSKA, J.: *Maciej Strykowski. Historyk-poeta z epoki Odrodzenia*. Katowice 1978. s. 113-114.

Dalším důležitým polským humanistickým historikem té doby byl Marcin Kromer. Studoval hned na několika univerzitách. Vystudoval, jak kanonické, tak světské právo na univerzitách v Krakově, Bologni a v Padově a stal se doktorem práv. Byl plodným autorem, především historiografických děl. Jeho nejslavnější práce je *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX*. Tato historie byla vydána nejprve v Basileji roku 1555 a jako *O pochodzeniu i czynach Polaków ksiąg trzydzieści*, známé také jako *O sprawach, dziejach i wszystkich innych potocznościach koronnych polskich* byla roku 1611 přeložena do polštiny. Jeho kronika měla obrovský vliv na Macieje Strykowskiho v rámci výkladu polských dějin a také je citována některými českými autory a z dalších naopak vychází.³⁹ Další kronikou, kterou Kromer vytvořil, je *Kronika Polonia sive de situ, populis, moribus, magistratibus et republica Regni Polonici libri duo*, kterou vydal roku 1577 a několik menších, tentokrát polských děl kladoucí důraz na rétoriku a víru, jako například *O wierze i nauce luteránskiej rozmowa Dworzanina z Mnichem*. Miechowita a Kromer měli ohromný vliv na Macieje Strykowskiho, který z nich v mnoha případech čerpal, když se věnoval polským dějinám. Velmi často je cituje a chválí za jejich literární dovednosti, ale překvapivě je i kritizuje za to, že píšící příliš složitě na to, aby obyčejný čtenář jejich text pochopil.⁴⁰

Další kronikou, která v šestnáctém století vznikla, je světová kronika Marcina Bielského, *Kronika wszystkiego świata*. Ta se od tehdejších moderních humanistických historických prací lišila a jako by spojila starší styl polské historiografie a ten z doby renesance. Dalším historikem, který je hoden pozastavení, je Stanisław Orzechowski, jenž napsal *Dzieje w Koronie Polskiej*,⁴¹ které sice zabírají dějiny pouze části šestnáctého století, ale o to je její význam jako historický pramen podstatnější. Dílo je psáno jakoby z autorova pohledu a z jazykového hlediska je velice významné. Je psáno formou prózy a velice často v ní autor ukazuje své rétorické schopnosti díky velkému množství dialogů a monologů. Mimo této historické práce vytvořil Górnicki i množství dalších děl.

³⁹ Tím, jak Kromerova práce ovlivnila české historiky, se zabýval v poněkud starší práci: KRÁLÍK, O.: *Vliv Kromerův na českou historiografii 17. a 18. století*. in: *Česko-polský sborník vědeckých prací*, t. I, Praha 1955, s. 369-393.

⁴⁰ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 113-114

⁴¹ GÓRNICKI, Ł.: *Dzieje w Koronie Polskiej*, Wrocław 2010.

Skládal poezii, napsal traktáty a věnoval se i překladům. V českém překladu jeho knihu *Polský dvořan*, v originále *Dworzanin polski*, ve kterém formou dialogů předvádí život a mentalitu tehdejších dvořanů, vydalo nakladatelství Odeon v roce 1977.

2.2. Litevská historiografie

Šestnácté století znamenalo i pro Litvu velký posun v historiografii. O litevských dějepisných obdobích renesance s výjimkou Strykowskiho, se v polských knihách píše většinou poměrně stručně. O dějinách středověké Litvy a o její rané historiografii píše Zenonas Ivinkis.⁴² Tuto knihu bych rád použil k doplnění některých informací o litevské historiografii. Kvůli jazykové bariéře jsem se však pro tuto pasáž místo přímo z jeho knihy, rozhodl čerpat z magisterské práce kolegyně Jany Jedličkové z Ústavu jazykovědy a baltistiky Masarykovy univerzity v Brně.⁴³ Ta v tomto případě vychází přímo z knihy Zenonase Ivinkise. Nicméně Julie Radziszewska, která se zabývala některými prameny, ze kterých čerpal Maciej Strykowski, se některým z těchto témat také věnovala, a proto v této kapitole čerpám též z její knihy věnující se Strykowskiho.⁴⁴

Do šestnáctého století se o litevských dějinách psalo především v Polsku, Rusku a na území Řádu německých rytířů.⁴⁵ Jediný případ, kdy tomu tak nebylo, byla tak zvaná Litevská kronika. Tuto kroniku nechali založit Vitold a Jagello, protože

⁴² IVINSKIS, Zenonas. *Lietuvos Istorija iki Vytauto Didžiojo mirties*, Kaunas: Lietuvių Kataliku Mokslo Akademija, 1978

⁴³ JEDLIČKOVÁ, J.: *Litevská historiografie. Obraz krále Mindauga v litevské historiografii 20. století* [online]. Brno, 2016 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/j6tbh/>>. Diplomová práce. (dále: JEDLIČKOVÁ, Litevská historiografie) Věřím, že schopnost kolegyně Jedličkové v překladu z Litevštiny daleko převažuje tu moji a proto v každé citaci uvedu odkaz jak na její práci, tak na příslušnou stranu knihy Zenonase Ivinkise, ze které tyto informace pocházejí.

⁴⁴ RADZISZEWSKA, J.: *Maciej Strykowski. Historyk-poeta z epoki Odrodzenia*. Katowice 1978.

⁴⁵ JEDLIČKOVÁ, *Litevská historiografie*, s. 9; IVINSKIS, Z.: *Lietuvos Istorija iki Vytauto Didžiojo mirties*, s. 42–43.

chtěli pojistit své držení Litvy. Pokračovalo se v ní do patnáctého a šestnáctého století a patrně v ní lze hledat zárodek odvozování původu litevské šlechty od starého Říma. Posledním známým vydáním je tak zvaná Bychovcova kronika, kolem roku 1550.⁴⁶ Tato kronika však měla v určitých obdobích velké mezery a nebyla příliš detailní.⁴⁷

Až s Augustinem Mieleckim, který byl znám pod jménem Rotundus, přišla litevská kronika klasického typu. Jeho kronika se bohužel nedochovala. Byl také nejspíše autorem traktátu *Rozmluva Litevce s Polákem*, ve kterém hájí litevskou identitu a její soběstačnost.⁴⁸ Pro nás je ale důležitější, že napsal latinskou „*Kronika, čili historie Litvy*“. Její původní latinský název zní „*Cronica sive historia Lithuaniae*“. Bohužel se ani jedna kopie jeho textu nedochovala. V kronice vznesl návrh, že na Litvě by místo polštiny měla být úředním jazykem latina, jelikož Litevci jsou potomky starých Římanů.⁴⁹ O samotné osobě Rotundově se práce věnuje spíše v kapitole, kde je popisován Strykowskiho život a lidé, se kterými přišel do styku. Rotundus a Strykowski se znali a Strykowski od něj získal některé podklady pro svou kroniku včetně Rotundova díla. Díky Strykowskiho se částečně Rotundova kronika zachovala. Kromě jeho díla v rámci litevských dějin, vychází i z Litevské kroniky a patrně i dalších neznámých děl.⁵⁰ O Strykowskiho kronice budu pojednávat podrobněji v dalších kapitolách práce.

⁴⁶ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 85

⁴⁷ JEDLIČKOVÁ, *Litevská historiografie*, s. 9.; Ivinskis, pozn. 2, s. 43.

⁴⁸ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 37

⁴⁹ JEDLIČKOVÁ, *Litevská historiografie*, s. 10.; IVINSKIS, pozn. 2, s. 44.

⁵⁰ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 80-125

3. Životopis Macieje Strykowskiého

Abychom pochopili, jak na kroniku kriticky nahlížet, musíme se vcítit do osoby autora. Autobiografie obsažená v úvodu kroniky, ve které se autor čtenáři představuje, nám o něm prozrazuje hned několik věcí, alespoň pokud jejich pravdivosti můžeme věřit. Kromě toho se nachází další informace o jeho životě přímo v textu kroniky a také v jeho dalších dílech.

O Strykowskiém existuje několik prací, avšak detailně o něm píše především tři autoři, a to Mikolaj Malinowski, Julia Radziszewska a Zbyslaw Wojtkowiak. Malinowského příspěvek o Strykowskiém se nachází na začátku edice *Kronika Polska* z roku 1848 s názvem *Wiadomość o życiu i pismach Macieja Strykowskiego*.⁵¹ Opírá se přitom především o veršovanou autobiografii, kterou sám Strykowski vložil do své kroniky pod názvem „*Sam o sobie i przygodach swoich*“ a také vychází ze Strykowskiého staršího díla „*O początkach*“. Dále se Malinowskému po důkladném studiu všech Strykowskiého děl podařilo posbírat drobné střípky informací o jeho životě a zakomponovat je do uceleného a smysluplného vyprávění. Nejvíce jej zajímaly Strykowskiého vztahy se šlechtickými rody a jeho cesty.

Ještě lépe zpracovaný Strykowskiého životopis se však nachází v knize Julie Radziszewské *Maciej Strykowski: historyk-poeta z epoki Odrodzenia*.⁵² Věnuje se jeho životu ze širšího pohledu. Obsahuje kapitoly o osobách, které byly se Strykowskiým v kontaktu a měly na něj vliv. Tato kniha dále obsahuje rozbor jeho stylu psaní a rozepisuje jiné, pro tuto práci důležité, poznatky. Oproti

⁵¹ Dále: MALINOWSKI: *Wiadomość*.

⁵² RADZISZEWSKA, J.: *Maciej Strykowski. Historyk-poeta z epoki Odrodzenia*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1978.

Malinowskému doplňuje Strykowskiho životní příběh o velkou řadu novějších poznatků.

Wotkowiakova monografie nese název „*Maciej Strykowski, dziejopis Wielkiego Księstwa Litewskiego: Kalendarium życia i działalności*“.⁵³ Je z těchto prací nejnovější, a to konkrétně z roku 1990. Většina informací v této knize, které se týkají Strykowskiho života, je téměř shodná s knihou Julie Radziszewské, proto v této kapitole nejvíce používám její knihu.

Bohužel se nedochovala žádná jeho korespondence, která by nám pomohla doložit konkrétní Strykowskiho tvrzení, a proto nám zbývá jen kriticky posoudit jejich pravděpodobnost a musíme mu, s trochou opatrnosti, věřit. Polský badatel K. Jablonkis našel povolení z roku 1586 udělené M. Strykowskiho, které mu dovoľovalo kácet stromy v lese. Povolení dostal od jurbowskiho starosty, knížete Fridricha Massalského.⁵⁴ Další zpráva je o jeho návštěvě žmuďské biskupské kapituly. Tímto Radziszewska ve své knize dokládá, že byl po vydání Kroniky ještě deset let aktivní.⁵⁵

Maciej Strykowski pocházel z městečka Strykowo v okrese Brzeziny, tehdy leczyńské vojvodství. Jeho nejčastěji používaný přídomek je odvozen od místa jeho původu. Strykowski, dle svých slov, měl šlechtický erb, tzv. „Leliwa“. Kromě něj ještě existovala jedna rodina se stejným jménem. Měla však jiný erb a žila ve Strykově rawském.⁵⁶

Do konce čtrnáctého století byl Strykow majetkem Derslawa Leliwity, leczyckého pokladníka. Poté patřil rodu Tulků. Významný člen rodu, Piotr Thulk, osobně sloužil králi Kazimírovi Jagellonskému. Dále Strykow patřil Osostům a Piorunowským.⁵⁷ Podle Strykowskiho jeho předci pochází z rodů Piorunowských i Osostů. V kronice se zve „Osostovičem“. Tento přídomek si pravděpodobně dal

⁵³ Wojtkowiak, Zbysław: *Maciej Strykowski, dziejopis Wielkiego Księstwa Litewskiego: Kalendarium życia i działalności*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1990.

⁵⁴ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 15.

⁵⁵ Temtéž, s. 15.

⁵⁶ MALINOWSKI: *Wiadomość*, s. 2.

⁵⁷ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 15.

poté, co vypátral svůj rodokmen jako student. Tento vlastnoručně vytvořený dokument, který si dost možná kompletně vymyslel,⁵⁸ poté předkládal jako důkaz svého původu.⁵⁹ V patnáctém století patřil Strykow Nikolaji Kurozweckému. Kurozweckého potomci byli pod ochranou Jana Laského, arcibiskupa Hnězdenského, i jeho bratra Jaroslava. Právě Jaroslav podle Radziszewské možná Strykow dostal. V druhé polovině patnáctého století je obdrželi Maskowští. Město vyhořelo v roce 1520 a 1543. Protože přišli obyvatelé o majetek, byli osvobozeni od daně. Je, alespoň podle Radziszewské, možné, že Maciejova rodina také. Protože podle Stryjkowského prý žili jen ze skromných otcových příjmů.⁶⁰

Co o sobě Strykowski píše, je to, že se narodil v roce 1547. Jako otce jmenoval Jakuba, nižšího šlechtice. O matce ani o žádných sourozencích se Strykowski nikde nezmiňuje. Nelze proto posoudit, jestli vůbec nějaké sourozence měl. Podle svých slov v mládí dvakrát málem přišel o život. Prý v pěti letech spadl do rybníka a ztratil vědomí. Když se probudil z bezvědomí, zjistil, že se nachází na vlastním pohřbu. Další moment, kdy byl blízko smrti, se stal v Brzezínách, když mu bylo čtrnáct let. Jako mladý student na tamní škole dostal ránu zvonem do hlavy, což mu krom bezvědomí, způsobilo vadu řeči, která měla dopad na jeho kariéru a vlastně i celý život. Sám o sobě tvrdil, že dokázal snadněji napsat několik básní, než říci dvě slova.⁶¹

„Skąd jak Mojżesz kwapliwą mam i trudną mowę,

lż kilka wierszów pisać wolę, niż dwie słowie.“

Do školy začal chodit od šesti let. Původně do farní školy ve Strykóvě, posléze ve výše zmiňovaných Brzezínách, které jsou od Strykova vzdálené asi tři kilometry. Ve své autobiografii se o Brzezínské škole velmi pochvalně vyjadřuje. Na této škole pravděpodobně pracovali velmi dobří učitelé.⁶² Proboštem v Brzezínách byl

⁵⁸ WOJTKOWIAK: *Strykowski*, s. 24-35

⁵⁹ Tamtéž s. 15

⁶⁰ MALINOWSKI: *Wiadomośc*, s. 3

⁶¹ Tamtéž, s. 16

⁶² *Kronika Polska*: s.3

do roku 1537 Maciej z Jeżowa. V druhé polovině šestnáctého století na této škole učil Grzegorz Pawel, důležitá osobnost a ideolog polské reformace. Andrej Frycz Mordzewski, který byl proboštem školy za Strykowskiho studií byl v roce 1558 z úřadu odstraněn, nejspíše kvůli asociaci školy s reformací.⁶³ Podle Malinowskiho i Radziszewské dokončil Strykowski studia v roce 1562. Poté přebýval na dvorech několika velmožů. Podle Radziszewské to nejprve byli Łaští. Opírá tuto teorii na základě listiny o jejich vlastnictví Strykówa⁶⁴ a o Strykowskiho slova: „A za postepkiem czasu w Łaskich dom, a jak to sie czesto trafia, do Laskich zaś w Maskowskich zawiedzionym.“⁶⁵ Několik významných členů rodu by nebylo od věci vyjmenovat. Stanislav Łaski byl vojevůdcem, který se účastnil bojů mezi Karlem V. a Františkem I. a byl zajat v bitvě u Pavie. Navštívil Palestinu, Francii a Německo. Je spojován se Strykówem, stejně jako jeho syn, který se také jmenoval Stanislav. Ten byl od roku 1563 malborským starostou.⁶⁶ V Brzezinské škole se Strykowski také naučil kreslit a vyřezávat.⁶⁷ Toto umění později využil ke špionáži a kartografii, když se účastnil cesty poselstva do Osmanské říše. V autobiografii píše, že během své vojenské kariéry načrtl množství map a plánů pevností.⁶⁸ Namaloval také mapu Livonska, anebo alespoň pro ni načrtl podklady. Podle Radziszewské je to jedna ze dvou map Livonska, které jsou uloženy ve Vatikánském archivu.⁶⁹ Svou kartografickou zručnost podle Radziszewské dokládá tím, že v kronice velmi často přesně a správně popisuje vzdálenosti a polohy míst, o kterých mluví.

Nejpozději do roku 1565 se dal na vojenskou dráhu.⁷⁰ Podle Radziszewské se badatel H. Barycz mylí, když tvrdí, že v roce 1567 se zapsal na krakovskou univerzitu. Tímto Strykowskiým byl podle ní syn Stanislawa Łaského. Nejspíše v době Strykowskiho života žili v Rzeczpospolitě ještě dva muži stejného

⁶³BARTEL, O.: *Do historii Crzezin i prepozytury brzezińskiej Andreja Frycza Mordzewskiego*, in: *Reformacja w Polsce*, sv. II, Varšava 1956, s. 134

⁶⁴ *Matricularum Regni Poloniae summaria*, p.V, 1919; p.2, 1961, nr 9700.

⁶⁵ M.Strykowski: *Kronika*, t.II, s. 36–37.

⁶⁶ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s.19

⁶⁷ WOJTKOWIAK: *Strykowski*, s. 22-24

⁶⁸ Tamtéž, s. 40-51

⁶⁹ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 19

⁷⁰ Tamtéž s. 17

jména.⁷¹ Cestoval na Litvu, aby se tam stal žoldněřem. Mimo jiné mu ve Witebsku velel Alexander Guagnini z Verony, který později sehrál větší roli ve Strykowskiho životě, a to ve spojení s Kronikou. Účastnil se konfliktu mezi Rzeczpospolitou a Moskvou. Na hranici s Moskevskou Rusí byl podle jeho slov třikrát zajat.⁷² V Kronice popisuje bitvy, které mezi Rzeczpospolitou a Moskvou proběhly, ale nikde nepíše, že se jich účastnil. Například bitvu na řece Ule popisuje detailně, ale o sobě říká, že přijel až po bitvě.

Strykowski celý život toužil po poznání, a v tom mu pomohla i žoldněřská služba. Během kariéry žoldněře poznal Litvu, Rus, i Prusko. Opakovaně cestoval i po moři. Navštívil Finsko, Švédsko, docestoval lodí i po souši k pramenům Dněpru, Němenu, Západní Dviny, k deltám Visly, Narvy, Varty i Pregoly.⁷³ Pokaždé, když navštívil nějaké město, farnost, klášter, nebo sídlo nějakého šlechtice, požádal tamní obyvatele o možnost přečíst si literaturu, která tam byla uchována a vypsati z ní poznámky. Díky svému literárnímu vzdělání byl také schopen dobře zaznamenávat zážitky ze svých výprav, což byla další vlastnost, která se mu hodila nejen pro jeho výzvědnou činnost, ale především později jako podklady pro jeho kroniku a jiná díla, která napsal. Podle jeho slov měl tolik poznámek, že je musel přepravovat na voze.⁷⁴ V té době již psal, a to především poezii. Spřátelil se se dvěma bratry ze šlechtického rodu Pac, Stanislavem a Pavlem. Skrz ně se spojil s biskupem Mikolajem Pacem, o kterém píše v poznámkách v kronice. Díky němu se seznámil s množstvím listin a privilegií rodu Paců. Jelikož se kolem roku 1570 situace na litevsko-moskevské hranici uklidnila, mohl se plně věnovat historickému bádání a psaní.⁷⁵

Jeho pobyt na Litvě měl na něj ohromný vliv. Několikrát, mezi lety 1572 až 1574, navštívil královský dvůr. Roku 1572 se usadil v Lublinu, později se přestěhoval do Krakova. Tam si zařídil, aby mu byla vydána jeho první díla. Byl svědkem příjezdu a korunovace Jindřicha z Valois, na jehož počest napsal oslavnou píseň. V té době

⁷¹ Tamtéž s. 17

⁷² Tamtéž s. 18

⁷³ Tamtéž s. 20

⁷⁴ Tamtéž s. 20

⁷⁵ MALINOWSKI: *Wiadomośc*, s. 5

se spřátelil s tzv. Rotundem, starostou Vilnia a výborným právníkem a patrně se společně účastnili událostí okolo Jindřichovy korunovace.⁷⁶ Na Rotunda vzpomíná i ve své autobiografii.

Strykowski se v roce 1574 připojil k poselstvu vyslanému do Istanbulu a vedenému významným polským diplomatem Andrzejem Taranowským, který se již osvědčil ve Švédsku, Dánsku a Moskevské Rusi. Poselstvo mělo za úkol zajistit mír s Osmanskou říší a sám Strykowski tam byl pravděpodobně poslán, aby sbíral informace o Turcích. Poselstvo dorazilo těsně před smrtí sultána Selima II.⁷⁷

Během této výpravy sloužil Strykowski jako sekretář zmíněného Taranowského. Zapisoval, kreslil a sbíral vše, co by mohlo nějakým způsobem posloužit Rzeczpospolitě.⁷⁸ Mnoho poznatků si odnesl s sebou a zakomponoval je do svých děl. Podle současníka Erazma Otwinowského, trvala cesta z polských zemí do Istanbulu a zpět něco pod čtyři měsíce. Konkrétně pryč od sebe v té době byly Krakov a Istanbul vzdáleny 48 dní putování.⁷⁹ Do Turecka dorazili v prosinci. Toto poselství ve svém deníku povrzuje i říšský diplomat S. Gerlach. Ten žil v té době v Istanbulu, a právě díky jeho deníku víme, kdy do města poselství dorazilo. Díky cestě do Cařihradu, procestoval západní Turecko, střední Balkán, Bukovinu, Moldávii a Bulharsko, čímž mimo jiné obohatil svou kroniku. Nebyl jediný, kdo během této cesty psal. I Taranowski se rozhodl zapsat, co během cesty zažil a viděl.⁸⁰ Jeho knihu využil nejen Strykowski, ale i Joachim Bielski, který napsal kroniku pod názvem *Kronika polska*, která vyšla v Krakově roku 1597.

O splnění úkolu poselství informuje pozdější dopis od nového sultána Murada III., který usedl na trůn po Selimově smrti. V dopise ujišťuje polského krále, že mír nadále setrvává. Strykowski v autobiografii tvrdí, že získal glejt na volný pohyb po městě a okolí. Díky tomu se účastnil všech možných slavností, prošel množstvím památek, a především vstřebával tamní atmosféru. Dále popisuje, jak se dobře Turci chovali ke starým římským památkám. Popral se tam dle jeho slov

⁷⁶ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 21

⁷⁷ MALINOWSKI: *Wiadomość*, s.7

⁷⁸ RADZISZEWSKA: *Strykowski* s. 21

⁷⁹ Otwinowski, E.: *Wypisanie drogi tureckiej*, vyd J.I.Kraczewski, Krakov 1860, s.4.

⁸⁰ Radziszewska, *Strykowski*, s. 21

s převozníky, kteří jej chtěli zajmout jako rukojmí, on se jim ale bránil veslem a během potyčky převrátili loď a on musel kus moře přeplavat, aby se dostal na břeh.⁸¹ V Istanbulu se postaral o to, aby byla shromážděna spousta řeckých pramenů z Byzance, a pravděpodobně nahlédl i do starších pramenů. Uvažoval také nad silnými a slabými stránkami Turků. V Osmanské říši se spřátelil s Kryštofem Dziarskim a Janem Buczackim. Krysztof Dziarzek (Dziarski) žil na příkaz posledního z Jagellonců, Zikmunda II. Augusta, v Istanbulu. Uměl turecky a znal poměry na dvoře.⁸² Strykowski se s nimi setkal a společně potom navštívili i muže jménem Josef Nassy, člověka židovského původu, který do Istanbulu přicestoval z Portugalska.⁸³

Podle T. Sinka, lze vystopovat původ polských názvů řeckých řek právě ke Strykowskiému. Podle něj také Strykowski navštívil ze zvědavosti i řecká města, protože chtěl vidět místa, o kterých píší antičtí autoři. Upozornil na mnoho etnologických odkazů ve Strykowskiého díle.⁸⁴

Po návratu z Osmanské říše se začal připravovat pro tisk děl souvisejících s jeho cestami. Pravděpodobně také ve své domovině odevzdal plány tureckých pevností, které zhotovil. Ubytoval se v Krakově, aby mohl začít kariéru ve službách koruny. Napsal jedno ze svých prvních větších děl *O wolności* (o svobodě, nejcennějším klenotu sarmatském) a dedikoval je Janu Kostkovi, který po útěku Jindřicha z Valois kandidoval na polský trůn.⁸⁵ Po návratu domů se spoléhal na uznání za své služby. Naděje soustředil do rodu Kostků, zvláště Jana, sandoměřského vojvody, který, jako populární Piast, byl nadějným kandidátem na trůn. Kostkové byli výrazní svou příbuzností s Jagellonci a aktivní činností ve službě koruně. Pocházeli ze staré mazovské rodiny, která se v 15. století usadila v Prusku. Stanislav byl pruský zemským pokladníkem a od roku 1551

⁸¹ Strykowski: *Kronika Polska*, t.II, s. 38

⁸² *Polski słownik biograficzny*, Krakov 1948, s. 161

⁸³ Strykowski: *Kronika Polska*, t.II, s. 28

⁸⁴ Biblioteka Narodowa, rukopis 6809.

⁸⁵ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 27

chelminským vojvodou. Vydláždil synovi Janovi cestu k tomu stát se gdaňským kastelánem a sandoměřským vojvodou.⁸⁶

Zvolení Štěpána Báthoryho ale zhatilo Strykowskiho plány dostat se do vysokého královského úřadu. Mohlo mu totiž uškodit, že se ve svých dílech vyhrazoval proti Turkům anebo že podporoval konkurenta. Nemělo pro něj smysl zdržovat se v Krakově, a proto se vrátil na Litvu. Tam žil na dvoře Chodkiewiczů, se kterými se spojil během žoldnéřské služby. Vážil si Alexandra Chodkiewicze, starosty a pána grodzieńskiego. Jemu věnoval knihu, ve které popisuje korunovací Jindřicha z Valois a komentuje cestu poselstva do Francie, které tam pro něj bylo vysláno.⁸⁷

Referoval o Alexandrovi jako o „Panu memu miłościwemu“ a sebe jako jeho „najmniejszego służebnika“,⁸⁸ čímž nám říká, jaký byl mezi ním a jednou z nejvýznamnějších litevských rodin vztah.⁸⁹ Psal i o jejich původu, který dovedl až k tajemnému Chodkovi. Celou genealogii Chodkiewiczů vložil do svého díla *O początkach, wywodach a dziełnościach*.⁹⁰ Krom oslavy příjezdu Jindřicha z Valois se Aleksandrovi věnuje také v Kronice v kapitole k roku 1578. Na jejich dvoře měl přístup k množství zdrojů a díky vlivu rodiny byl schopen sehnat spoustu malých, méně známých kronik, rodových nebo kapitulních. Ty se mu pochopitelně perfektně hodily do jeho vlastní kroniky a do jeho dalších děl. Grzegorzowi Chodkiewiczovi věnoval kapitolu *Napis na grobie Jaśnie Wielmożnego Pana Gregora Chodkiewicza*. Strykowski byl totiž s Grzegorzem na výpravě proti Moskvě v roce 1567.⁹¹

Strykowski se také seznámil s rodem Olelkowiczů. Je možné, že se s nimi seznámil přes kněžnu Žofii, ženu Jurije Aleksandra Chodkiewicze, která z rodu Olelkowiczů pocházela. Pobyt na jejich dvoře měl velký vliv na „*O początkach*“.

⁸⁶ Tamtéž, s. 28

⁸⁷ Tamtéž, s. 28-31

⁸⁸ Tamtéž, s. 30

⁸⁹ Tamtéž, s. 30

⁹⁰ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 30

⁹¹ Tamtéž s. 30-31

Po návratu z Turecka, či chvíli poté, našel podporu u Jerzyho II. Olelkowicze,⁹² který mu byl velmi nakloněný a vděčný za jeho práci. V kronice se Strykowski věnuje historii rodu, například když se Anastazja, žena Szymona Olelkowicze bránila Tatarům.⁹³ Jerzy mu zpřístupnil svou knihovnu. Miloval historii a nashromáždil spoustu knih a pramenů. Nejen klasiku, ale i středověké texty.⁹⁴ Je velmi možné usuzovat, že právě Jerzy byl jedním z lidí, kteří Strykowského vedli k napsání Kroniky. Rozhodně se ale můžeme domnívat, že se jeho vztah k rodům mecenášů odrazil v jeho popisu událostí a osob litevské historie. Jerzy II. zemřel 1578, což Strykowski zaznamenal slovy:

„Tegoż też roku miesiąca Sierpnia Jurgi Jurgewic Olelkowicz, Olgerda Wielkiego Xiędza Litewskiego potomek, xiążę słucki, wiecznej pamięci godne, z światem się rozstał.”⁹⁵

Zajímavé je, že datum jeho smrti se v Kronice liší od jiných pramenů. Strykowski by však právě toto datum měl vědět přesně.⁹⁶ Výrazně s ním Jerzyho smrt dle jeho slov pohnula.⁹⁷ Nikoliv Jerzyho synové, ale Giedrojć, biskup Źmuďský, mu nabídl mecenát. Vyhledal ho a nabídl mu stát se kanovníkem. Strykowski by tak přijal talár a pokračoval v kronice financován Źmuďským biskupstvím. Od té doby se podepisoval „Matias Jacobi Osostevicius Strykowski Historicus et Poeta, Kanonik Źmudzki.“⁹⁸

Dalším člověkem, kromě Jerzyho II. Olelkowicze, který Strykowského ovlivnil a dovedl k napsání kroniky, byl Augustyn Mieleski, zvaný Rotundus, jeden z nejvlivnějších mužů Litvy poloviny 16. století. Stal se roku 1544 královským písařem. V podstatě se mu podařilo, to, co se nepodařilo Strykowskému. Původně měšťan, poté královský úředník. Studoval v Poznani a Wittenbergu a v Padově, kde studoval právo a stejně tak ve Ferrare. Získal doktorát utriusque

⁹² Tamtéž, s. 32

⁹³ Strykowski: *Kronika Polska* sv.II, s. 27

⁹⁴ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 33

⁹⁵ Tamtéž, s. 34

⁹⁶ Tamtéž, s. 34

⁹⁷ Tamtéž, s. 34

⁹⁸ Tamtéž, s. 35

iuris, čili obojího práva. 20. srpna 1551 se přestěhoval do Vilnia.⁹⁹ Pracoval jako soudce. Pravděpodobně jako první napsal dějiny Litvy *Cronica sive Historia Lithuaniae*. Bohužel se žádná kopie nedochovala. Nikdy nebylo jeho dílo vytištěno a nebylo rozšířené. Víme o tomto rukopise z dopisu od Rotunda z roku 1560, který je adresovaný Mikolaji Radziwillovi. Rukopis se pravděpodobně ztratil po přestěhování Radziwillských sbírek do Petrohradu po zabrání Litvy Rusy, podle W. Kojalowicze.¹⁰⁰ Naštěstí Strykowski, který se s ním znal, použil jako jeden ze zdrojů pro tvorbu své kroniky, Rotundovy poznatky.¹⁰¹

V polovině sedmnáctého století Německý badatel Fridrich Rivius, který v té době žil na Litvě, psal o historii Litvy a velké množství informací převzal, a dokonce i některé pasáže přímo opsal od Rotunda, takže se s jeho pomocí dochovaly některé části. Dle jeho slov vycházel prý z druhého exempláře, který ale shořel ve Vilnu v roce 1682.¹⁰² Narbutt zjistil, že poměrně dost informací se v Riviově a Strykowského díle shoduje. Je tedy v podstatě jisté, že Strykowski také v lecčem vycházel z Rotunda.

Ostatně se znali. Alespoň podle Radziszewské se setkali v Krakově. V oslavě příjezdu a korunovace Jindřicha z Valois Strykowski Rotunda jmenuje jako jednoho ze zúčastněných. Pravděpodobně se události zúčastnili společně. Rotundus sám složil Strykowskému pochvalný verš k oslavě vzniku jeho díla *O początkach*.¹⁰³ Báseň je založena v *Acta rerum Polonicarum*, první verš je věnovaný synům Jiřího Olelkowicze (Jan, Šimon, Alexandr), další věnoval Mateuszi Strzeleckiemu a šlechtě a mládeži Vilniuské. Strykowski také o jejich spolupráci mluví v Kronice.¹⁰⁴

Podle Radziszewské je spojoval společný odchod od dvora, společné zájmy, jako historie a poezie, stejný přátelský a loajální postoj k záležitostem Litvy, a také to,

⁹⁹BARYCZOWA, M.: *Augustyn Rotundus Mielecki. Pierwszy historyk i apologeta Litwy*, w: *Z dziejów polskiej kultury umysłowej w XVI i XVII w.*, Wrocław 1976, s. 71-96.

¹⁰⁰ KOLAJOWICZ-WIJUK: *Herbarz szlachty litewskiej*, Krakov 1905.

¹⁰¹ MALINOWSKI: *Wiadomość*, s.47-49

¹⁰² NARBUTT, T.: *Dzieje starożytne narodu litewskiego*, t I-IX, Vilnius 1835-1841

¹⁰³ *Acta rerum Polonicarum*, s. 32-43 Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego rkps 85

¹⁰⁴ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 37

že se nebáli vyjádřit své názory.¹⁰⁵ Podle ní jsou jeho názory zachyceny v díle Rozmowa Polaka z Litwinem (Rozprava Poláka s Litevcem), jehož autorství se připisuje právě Rotundovi. V ní autor obhájí svůj postoj k Litvě úplně stejným způsobem a argumenty jako Stykowski ve své kronice. Mimo jiné se tam vyhrzoval proti kritice Stanislaw Orzechowského vůči Litevcům.

I když nějakou dobu po smrti Jiřího Olelkowicze nepsal, dostal se zakrátko do patronátu Melchiora Giedroje, potomka Dowszprunga, stejného předka jako u Jagellonců. Jeho otcem byl Mateusz Bartolomnějovič Guedrojć, pán kiernowski a mejszagolski. Melchior se roku 1571 vrhnul na kariéru duchovního. Nejdříve plnil funkci strážce (custodian) Vilniuské kapituly. Posléze se roku 1576 byl vybrán na místo žmuďského biskupa, což mu bylo potvrzeno i papežem. Aktivně se podílel na politickém životě země. Je dokonce podepsaný na Lublinské unii.¹⁰⁶ Po smrti posledního Jagellonce byl vyslán do Francie kvůli nabídce koruny. Zakládal farnosti, školy, vzdělával litevský klér.¹⁰⁷ Potíral luteránství a kalvinismus na Litvě, čímž se dostal do přízně dalších církevních hodnostářů jako J. Prostawiewiczovi, vilniuskému biskupovi.¹⁰⁸ Byl věrný Štěpánovi Báthorymu, předal mu klobouk a meč posvěcené papežem.

Díky Melchiorově patronaci se mohl Strykowski osamostatnit. Získal vlastní dům v Judborku. Nevíme, kdy byl vysvěcen. V kronice je vyobrazen ve světských šatech, ale podepsal se v ní jako kanovník. Během jejího vydání jím tedy nepochybně byl. Pod vedením biskupa také napsal ještě oddělené menší dílo: *Kronika, také věnovaná Polákům*. Dalo by se říci, že Melchior a Strykowski zachránili velké množství znalostí o historii Litvy. Melchior díky tomu, že Strykowskiho sponzoroval a vedl k tvorbě kroniky o celé Rzeczpospolitě a Strykowski, že ve své kronice zachoval množství starších pramenů a literatury týkající se dějin Litvy, které se do dnešních dnů bohužel nedochovaly.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 37.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 38.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 38.

¹⁰⁸ WOLONCZEWSKI, M.: *Biskupstwo Zmudzkie, ze Zmudskiego na jezyk polski przelozył M Hruszkiewicz*, Krakov 1898, s. 44-46.

¹⁰⁹ STRYJKOSWKI: *Kronika Polska*, sv. I, s. 47.

Strykowskiho rok úmrtí byl původně odhadován na rok 1582, což by znamenalo, že zemřel těsně po vydání Kroniky. J. Bardach a J. Ochmański vystopovali jeho jméno v listině, která popisovala obsazení míst ve Giejdrojčově diecézi. Je zde citován jako „kanovník Samogitský a vikář Jurborský“. ¹¹⁰ Radziszewská jeho smrt odhaduje na dobu okolo roku 1593, protože na jeho místě je v té době v listině uveden jiný duchovní. Bylo mu zhruba 46 let. ¹¹¹ Podle Wojtkowiaka je možné, že zemřel během epidemie moru, která na Litvě vypukla v roce 1590. ¹¹²

Celý svůj život se setkával s hrdými šlechtici Rzeczpospolity. Ti se také stali čtenáři jeho kroniky. Byl jimi dokonce k tomuto úkolu přímo inspirován. Autor psal kroniku způsobem, jaký se líbil právě polsko-litevské šlechtě, jelikož to byli právě oni, kteří tento typ literatury vyhledávali a četli. Kronika proto oslavuje jejich činy stejně jako činy jejich panovníků. Musím opět podotknout, že ve Strykowskiho době, respektive v 16. století, se v Rzeczpospolitě plně rozvinula renesance a humanismus. To se projevilo ve zvýšeném zájmu šlechty a měšťanstva o vzdělání. ¹¹³

Dalším faktorem je skutečnost, že Strykowski, kromě toho, že byl spisovatelem, respektive, než se dal na církevní dráhu, byl vojákem a za svou zemi nasazoval život. Je tedy pochopitelné, že loajalita k zemi, kterou bránil, se projeví i v jeho díle. A zde se zase vrátíme k polsko-litevské šlechtě, která byla reprezentantem jeho rodné země, a tedy musí nutně být hlavním protagonistou knihy, která popisuje dějiny Polska a ostatních zemí Polsko-litevské unie. To pochopitelně platí také pro ostatní kronikáře středověku a raného novověku. Jelikož byla kniha psána z pohledu šlechty, byla to právě šlechta, která se s tímto výkladem lehce ztotožnila. K tomu také přispělo, že kronika oslavovala činy jejich předků a stála jasně na jejich straně. Autorovi se dokonce v kronice podařilo navodit atmosféru sounáležitosti šlechty celé Rzeczpospolity nehledě na zemi, ze které pocházeli, ať už to byla Rus, Polsko, Žmud', či Litva. Kronika měla výrazný vliv na tuto vrstvu obyvatelstva. Byla však také jedním z nejúspěšnějších literárních děl polského

¹¹⁰ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 38

¹¹¹ Tamtéž, s. 38.

¹¹² WOJTKOWIAK: *Strykowski*, s. 97.

¹¹³ MELICHAR, V. a kol.: *Dějiny Polska*. Praha 1975.

novověkého spisovatelství. Významnou roli v tom také sehrál knihtisk. Pokud se na Strykowskiho kroniku podíváme z širšího hlediska, pochopíme, že měla právě díky tomu, že byla tak populární, byla dostupná jazykově a fyzicky, obrovský vliv na tehdejší společnost, a to především v kontrastu se svými předchůdci. Dalšími faktory by mohlo být to, že se nejen tehdejší šlechta, ale také měšťanstvo začali angažovat ve sbírání polské literatury a hromadění vědění v období renesance a humanismu v Polsku a také,¹¹⁴ že byla přeložena do ruštiny. Proto nám nahlédnutí do této kroniky může posloužit k pochopení toho, jak tehdejší polsky mluvící šlechtic vnímal svět okolo sebe, své dějiny a samozřejmě také vlastní postavení v dějinách světa a své země, jelikož mnohé informace o těchto věcech pravděpodobně čerpal právě z této kroniky.

4. Podoba kroniky, její vydání a důležitost

¹¹⁴ LASZKOWIECZ, H.: *Polish-Lithuania Res Publica: the Long Lasting Controversy*. in: *East-Central Europe in European History. Themes and Debates*. Lublin 2009. s. 229-241.

Původní vydání kroniky, která byla poprvé vytištěna v roce 1582 v Královci, je rozdělena na 25 knih, které se liší svou délkou a obsahem kapitol. Drtivá většina textu je v polštině, avšak tu a tam se objevují latinské citáty. Některé kapitoly jsou též veršované. Děje se tak však velmi zřídka. V úvodní části, čili před samotným hlavním textem, se nachází autobiografie autora i s jeho vyobrazením, a také zde vypisuje některé prameny, ze kterých čerpal. V závěru kroniky se nachází seznam míst a osob popsanych v kronice. Opět byla kronika vydána v roce 1766 ve Varšavě Franciszkiem Bolomcem.¹¹⁵ Kronika byla poté v roce 1846 editována a později znovu vytištěna v roce 1985. Všechny znovu vydané verze jsou částečně transliterovány do jazyka doby jejich vydání. Dále jsou v edici vloženy i další, menší Strykowskiho díla. Kronika byla přeložena do dalších jazyků. Mezi ně patří například latina, rusínština a ruština.¹¹⁶

Kronika je samozřejmě ovlivněna tehdejšími literárními a kulturními trendy, stejně tak i jazykem, ve kterém je napsána. Proto je při studiu kroniky důležité znát literaturu, která byla napsána ve stejném období, či nedlouho před ním. V 16. století prošla polská literatura výrazným vývojem. Především díky humanistickým myšlenkám se silně zdokonalila polština a začala se stávat primárním literárním jazykem autorů Rzeczpospolity. Stejně tak i nepolská šlechta celé Polsko-litevské unie přešla postupně do polštiny.¹¹⁷ Za rozvoj jazyka se tehdy zasadili vysokou měrou spisovatelé Nikolaj Rej, Jan Kochanowski a také básník Biernat z Lublinu. Tito muži jsou považováni za zakladatele polsko-jazyčného písemnictví. Maciej Strykowski se stal součástí tohoto proudu. Jeho styl psaní a vyjadřování je ovlivněn mimo jiné těmito autory. Nebýt jich, nejspíš by svou kroniku napsal latinsky, jako například Marcin Kromer zhruba 30 let před ním.

V kronikách se v mnohých případech odráží pohledy a myšlenky kronikářových předchůdců a autorů, z jejichž děl čerpal informace. Strykowski je jeden z těchto případů. Strykowski některé myšlenky, které přebral od předchozích kronikářů,

¹¹⁵ MALINOWSKI: *Wiadomość*, s. 2.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 2.

¹¹⁷ MACŮREK J. a kol.: *Češi a Poláci v minulosti*. 1. Praha 1964.

přímo cituje a tímto se také snaží dokázat, že jsou správné, protože již několik jeho předchůdců se na konkrétních událostech shoduje. Tento fakt se nám při bádání hodí, jelikož díky tomu víme, odkud autorův pohled pochází. Jak již bylo řečeno, zdroje, ze kterých vycházel, se nacházejí v úvodní části Malinowského edice z roku 1848. Strykowski například využívá kroniku již zmiňovaného Długosze. Z Długosze čerpá velké množství informací, především co se týče českých dějin. Dále výrazně čerpá ze svého dalšího předchůdce Macieje Miechowity, dalšími kronikáři jsou Bernard Wapowski a Marcin Bielski, a dokonce se několikrát odkazuje na kroniku *Historia Bohemica* Eneáše Silvia Piccolominiho, ale to jen velmi zřídka. Dalším autorem, ze kterého patrně čerpal, může být například Dubravius, ale u něj není jednoznačné, které pasáže při psaní použil.¹¹⁸ Místy se s ním však shoduje. Zmiňuje také řadu jiných, nepojmenovaných pramenů, a mluví o nich jako o „starých ruských, kyjevských, nebo litevských kronikách a letopisech“. A.I. Rogov vypátral několik z těchto pramenů, například jeden z nich byl Novgorodsko-Sofijskij svod z třicátých let patnáctého století.¹¹⁹

Strykowski, jako velké množství ostatních kronikářů, psal svou kroniku tak, aby se zalíbila jeho mecenášům. Velké množství věnování je toho důkazem. Osobami, které jsou v těchto věnováních zmíněny, se zabýval již zmíněný Wojtkowiak. Vyhledal mezi nimi Strykowského patrony za účelem zjistit, jaké osoby měly na jeho kroniku vliv. Prominentně Strykowski jmenuje hned několik členů rodu Chodkiewiczů. Ti byli Žmuďskými „starosty“, a také správci města Vilnius. Dalším rodem byli Olelkowiczové. Významná šlechtická rodina ze Słucku, města v dnešním Bělorusku. V jejich službách Strykowski strávil několik let. Jerzemu Olelkowiczi a jeho synům věnoval svoje další dílo *O poczatkach*. Dalším, již dříve zmíněným patronem, byl biskup Melchior Giedrojć. Tomu též napsal prominentní

¹¹⁸ STORCHOVÁ, L.: *Dubraviovy Historiae Regni Bohemiae libri XXXIII jako historické dílo*, in: *Celostátní studentská vědecká konference Historie 2000, České Budějovice 5. – 6. prosince 2000*, České Budějovice 2001, s. 31-32.

¹¹⁹ ROGOV, A.I.: *Rusko-pol'skie kul'turnye svjazi v epochu vozroždenija. Strykovskij i ego chronika*. Moskva, 1966.

věnování ve své kronice. Melchior sám byl velkým zastáncem vzdělání na Litvě, jezuitou, a silným katolíkem.¹²⁰

Na místě by byla vhodná krátká odbočka, jelikož stojí za to zamyslet se nad tím, jak moc Długosz Strykowskiho ovlivnil. Autor, který ve své práci vychází z literatury a pramenů, je pochopitelně velmi často ovlivněn svými předchůdci, a to nejen názorově. V podstatě, jak uvidíme dále, se Strykowski o Długoszovy argumenty často opírá. Jeho vliv a podobnost však nekončí pouze u argumentů. Podle Josefa Vávry, který napsal diplomovou práci o Długoszově pohledu na české dějiny, je velmi pravděpodobné, že se Jan Długosz ztotožňoval s názory autorů pramenů, ze kterých čerpal a poté si mezi nimi vybral ten, který by se nejlépe hodil do jeho obrazu vznešeného Polska. Byl jimi určitě formován, ale často je i kritizoval.¹²¹ Vyjmenoval místy více podání stejného příběhu a poté se přiklonil k tomu, který mu nejvíce vyhovoval do konstrukce příběhu o nadřazenosti Polska a zdůvodnil tento výběr větší důvěryhodností domácích autorů, kteří, jak se snaží naznačit, nemají zájem na tom Polsko nějak poškodit. A pokud nemá lepší pramen polského původu, pomůže si tím, že cizí zdroj interpretuje tak, aby vyzněl ve prospěch Polska. Nasměroval tak tyto zdroje směrem, kterým chtěl.¹²² Velice podobně si počíná i Strykowski. Také uvádí více pramenů, pokud je má k dispozici, a stejně tak jako Długosz dává za pravdu buďto přímo polským, anebo alespoň těm, které jsou Polsku nakloněny. Již na začátku, kdy popisuje biblický původ různých národů, postupuje tímto způsobem a dává za pravdu polským zdrojům, ve kterých jsou jeho domnělí předkové vykresleni v lepším světle, zatímco ty německé, které o nich podle něj nemají valné mínění, vyvrací. Co se týče litevského původu, ten si z velké části sám vymyslel.¹²³ K věci by se dal uvést další příklad, kde se Strykowski k problému staví tak, že dává za pravdu lichotivějším pramenům dokonce před těmi domácími, a totiž, když se v pozdější kapitole snaží vyvrátit popis bitvy u Chojnice z pera nejmenovaných litevských letopisců. V jejich podání jsou Kazimír IV.

¹²⁰ RADZISZEWSKA: *Strykowski*, s. 38.

¹²¹ VÁVRA: *Długosz*, s. 42.

¹²² Josef Vávra ve své diplomové práci zachytil množství příkladů, kde se tomu tak děje.

¹²³ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. I, s. 1-55.

Jagellonský a Jiří z Poděbrad nepřáteli, jenže v jeho kronice je jejich vztah popsán jako přátelský, dokonce se Kazimíra snaží vykreslit jako Jiříkova mentora a rádce.¹²⁴

Je velmi pravděpodobné, že jedním z důvodů, proč se pustil do kritiky těchto letopisců je, že nechtěl, aby nabourali jeho narativ, a proto se tentokrát opřel o prameny cizí, které potvrzují Jiříkovo a Kazimírovo spojenectví. Krom toho měl i Długosze, který o Jiříkově spojitosti s bitvou u Chojnice nemluví. Tyto příklady jen potvrzují pravidlo, jak moc jsou autoři při tvorbě ovlivněni zdroji, kterými se inspiroují, nebo z nichž vycházejí.

¹²⁴ Strykowski: *Kronika Polska* sv.II, s. 245.

5. Strykowskiho pohled na české dějiny

V této kapitole se zaměřím na to, jakým způsobem české dějiny ve své kronice Strykowski popisuje a co si myslí o dějinách českých zemí. Kapitoly jsem rozdělil podle jednotlivých témat, na které se Strykowski zaměřuje. Způsob je to pravděpodobně vhodnější, jelikož se Strykowski nevěnuje českým zemím tak podrobně, jako třeba Jan Długosz, ze kterého v rámci českých dějin v drtivé většině případů čerpá. Většinou české dějiny využívá pro konstrukci narativu dějin polských.

5.1. Příchod Slovanů

Prvním tématem, na které se Strykowski ve vztahu s českými dějinami zaměřuje, je příchod Slovanů do střední Evropy, a to konkrétně pověst o bratřích Čechovi a Lechovi. Strykowski již na začátku dokazuje nadřazenost otce Poláků nad otcem Čechu tím, že o Čechovi mluví jako o mladším z obou bratrů.¹²⁵ Jejich původ odvozuje od Jáfeta, syna Noemova, respektive Jawana, který je Jáfetovým synem. Toto tvrzení dokládá tím, že jeho předchůdci, jako Miechowita a Kromer, došli ke stejnému závěru.¹²⁶ Je možné, že jelikož Čech údajně od Lecha, jako staršího bratra, zemi „Bohemii“ dostal lénem, poté, co z ní vyhnal Němce a se svým lidem se tam usadil. Tito dva slovanští bratři si také podle Strykowskiho osvojili zásady, ze kterých si Strykowski vyvodil, že pochází jméno Slovan. Jednalo se o konání slavných skutků a schopnost držet slovo. Myslel si totiž, že jméno Slovan pochází ze slov „sláva“ a „slovo“:

„Sławacy są nazwani i rzeczeni od sławy i sławnych spraw swoich, ponieważ że ich i wszyscy łacińscy historykowie Slavonami i Sławami piszą, albo też po tym, jako się dziś sami zowią Słowakami.”¹²⁷

Následně tvrdí, že Poláci se přiklání k prvnímu výkladu, přičemž Češi k tomu druhému:

¹²⁵ Tamtéž, s. 90.

¹²⁶ Tamtéž, s. 72.

¹²⁷ Tamtéž, s. 103.

„Tak iżby drugi wolał ranę podjąć, niż słowu swemu panem nie być, ale dziś zaś zwykli niektórzy mówić, a za ja Czech słowo trzymać, skąd się pokazuje, iż naszy przodkowie w sławie i w uczciwych a prawdziwych słowach zawždy się kochali, za czym i tak sławne od sławy i od prawdy świętej imię otrzymali, iż ich dziś jedni sławnymi Sławaki, Sławonami, a drudzy Słowakami zowią.”¹²⁸

Pomalu tu Strykowski začíná tvořit obraz Čecha jako Polákova bratra, který postupně rozvíjí v dalších kapitolách své kroniky a kterému přizpůsobuje veškeré vyprávění o Čechách.

Očividně tuto část přebral od Długosze, a vzhledem k tomu, že se shoduje i s Kromerem a Miechowitou, je možné se domnívat, že toto byl mezi polskými kronikáři obvyklý výklad společného původu Poláků a Čechů. Shoduje se prakticky ve všem s Długoszovým vyprávěním o původu Slovanů. Ve Długoszově kronice jsou Poláci, Češi a další Slované vyvedeni také od Jáfeta.¹²⁹ Jsou i jiná podání o původu Slovanů, kde měli pocházet z linie odvozené od Šema, nejstaršího Noemova syna, který byl potrestán za to, že byl svědkem otcovy nahoty tím, že byl, navzdory jeho prvorozenství, podřízen svým bratrům. Tím chtěl Długosz čtenáře zbavit dojmu, že jsou Slované podřízeni Germánům.¹³⁰ Długosz popisuje příchod těchto bratrů do oblasti mezi řekami Moravou, Ohří, Labem a Vltavou, a Čech podle něj prosil Lecha, aby mu dal tuto zem v úděl, jelikož se mu tak zalíbila¹³¹. Tento postoj k Čechům, a tedy jejich roli mladšího rivalského bratra, převzal Strykowski od Długosze již od začátku. Nepřepisuje sice informace doslovně, ale zdůvodňuje naprosto stejnými argumenty, proč jsou Poláci důležitější a nadřazenější.¹³²

¹²⁸ Tamtéž, s. 103.

¹²⁹ Długosz: *Roczniki*, kš 1 i 2, s. 93.

¹³⁰ VÁVRA, J.: *Długosz*, s. 43.

¹³¹ Długosz: *Roczniki*, kš 1 i 2, s. 96.

¹³² Více k polemice o společném původu Čechů a Poláků v Bláhová, Marie: *Představy o společném původu Čechů a Poláků ve středověké historiografii. Historia Slavorum Occidentis* 2(3), 234-254, Muzeum Historii Polski, 2012.

5.2. Otázka náboženství

Neméně důležitou roli při formování podoby střední Evropy, jako byl příchod Slovanů, Strykowski přisuzuje šíření křesťanství. Při popisu přijetí křesťanství v Českých zemích podává dvě možné interpretace, přičemž se přiklání k verzi, kterou převzal od Długosze, který mimochodem vychází z Kosmy. Píše tu, že podle Długosze, který se nejspíše držel Kosmy,¹³³ se roku 800 nechali pokřtít Rostislav, Svatopluk a Kocel,¹³⁴

„Długosz zaś świadczy, iż troje xiążąt Sławieńskich: Rościsław, Swantopetk i Kocel, od Greków wiary chrześcijańskiej przyjęli ceremonie, roku od Christusa 800.”¹³⁵

Druhý výklad připisuje přijetí křesťanství (v Českých zemích) knížeti Svatoplukovi

„za panowania Swantopługa Sławańskiego xiążęcia wiarę chrześcijańską.”¹³⁶

Svatopluk prý podle této verze nechal pokřtít nejen sebe a knížete Bořivoje s jeho ženou Ludmilou, ale také měl podíl při křtu Srbů, Chorvatů a Ilýrů. Svatopluk je podle Strykovského výkladu králem sídlícím na svém velkolepém sídle Velehradě. Nejspíše v tomto případě vychází z Václava Hynka z Libočan, protože píše:

„O tym Swentopługu pisze Wenceslaus kronikarz Czeski, iż w Morawie na ten czas królował, w Wielegradzie stolec mając, a z Morawcami swoimi naprzód się ochrcił i wiarę Christusową uznał, a potym za jegoż staranim i Borzywoj, Czeskie xiążę, chrześcianinem został i żonę Ludimilę i wszystkie naród swój ku tejże wierze prawdziwej przywiódł, lata od Christusa 900.”¹³⁷

Strykowski dále uvádí, že ze slovanských národů jedině Poláci a Češi přijali latinskou liturgii, kdežto ostatní, jako Bulhaři, Rusové a jiní, přijali liturgii od

¹³³ Długosz: *Roczniki*, kš 1 i 2, s. 232-233, 240.

¹³⁴ Strykowski: *Kronika Polska*, sv.I, s. 138-139.

¹³⁵ Tamtéž, s. 90.

¹³⁶ Tamtéž, s. 90.

¹³⁷ Tamtéž, s. 138.

byzantského císaře Michala.¹³⁸ Dále poznamenává, že slovanští biskupové, Cyril a Metoděj, měli povolenou slovanskou liturgii,

„w nowej wierze tych to narodów Sławieńskich świezo ochrzczonych Cyrillus i Metodius, biskupowie święci, pracowali, którzy też tego za dozwoleńm papieskim dowiedli, iż Słowakom swoim przyrodzonym językiem godzi się liturgie albo msze i insze obrzędy kościelne odprawować.”¹³⁹

Dále se drží stejného výkladu, jaký si můžeme přečíst i v českých pramenech. V tomto případě pro něj nejsou nikterak nepohodlné. V případě přijetí křesťanství v Polsku, Strykowski podíl na úspěšném křtu knížete Měška a jeho družiny přiznává Čechům, respektive českému knížeti Boleslavovi. Nejdříve se zmiňuje, že křesťanství pomalu pronikalo do Polska s kupci, kteří tuto víru přiváželi domů,

„A między Polaki już byli niktórzy z wędrówki kupiectwa z Czech i z Morawy, z Śląska i z Oławy, wiarę chrześciańską, wracając się do domu, zanieśli.”¹⁴⁰

Píše tu o podmínce, kterou Boleslav dal Měškovi, jenž požádal o ruku jeho „sestry“ Doubravky,

„posłał w dziewostęby do Bolesława, Czeskiego xiążęcia, aby mu siostrę swoje Dąbrówkę w małżeństwo oddał.”¹⁴¹

Strykowski zde buďto zaměnil Boleslava I. s Boleslavem II., což je ale nepravděpodobné nebo si skutečně myslel, že Doubravka byla sestrou prvního z Boleslavů, nikoliv toho druhého a neměl potřebu si to dále ověřovat, jelikož jej nejspíše zajímalo to, že si Doubravka vzala prvního pokřtěného polského knížete a byla matkou prvního polského krále. Přesnost jejího původu je pro něj vedlejší.

¹³⁸Tamtéž, s. 90.

¹³⁹ Tamtéž, s. 139.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 140.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 140.

Podmínka byla přijetí křesťanství. Měšek souhlasil a byl v Hnězdně pokřtěn za přítomnosti české výpravy,

„A skoro przyrzekł wiarę chrze-ściańską g woli małżonce przyjąć, posłał mu siostrę swoje Dąbrówkę w świetnych pocztach do Gniezna, roku od Christusa Pana 965, gdzie tegoż dnia samo xiążę Mięsko, albo Mieczysław, ze wszystkimi pany polskimi, przed oblicznością Dąbrówki oblubienice swej i przed czeskimi pany, wiarę chrześciańską przyjął i ochrzcił się.”¹⁴²

Strykowski zde využívá situace, aby ukázal pohostinnost polského knížete, a popisuje tuto událost jako několikadenní slavnost,

„potym wesele z wielką a królewską prawie hojnością przez wiele dni wypełniwszy, pany czeskie, którzy Dąbrówkę przyprowadzili, znacznie udarowane odprawil.”¹⁴³

Posléze dodává, že Miechowita tvrdí, že po křtu Měšek přijal jméno „Mieczysław“ místo původního „Mięsko“. Dále v textu chválí Doubravku za její přínos při šíření křesťanství, „za napominanim i usilnym staranim żony Dąbrówki“.¹⁴⁴ Nekončí pouze u její svatby s Měškem, nýbrž poznamenává, že se Doubravka aktivně účastnila misijní činnosti v Měškem ovládaném území.¹⁴⁵ Za ještě důležitější však považuje fakt, že Doubravka byla matkou prvního polského krále Boleslava Chrabrého. Jak již bylo řečeno, výkladem se v rámci tohoto tématu drží českých pramenů, stejně jako to dělají jeho předchůdci Długosz¹⁴⁶ a Miechowita. A shodně jako oni v něm zdůrazňuje pasáže, které pomáhají vylepšit obraz polské strany, chválí ženu, díky které se v Polsku rozšířilo křesťanství, a také vyzdvihuje jejich oddanost ke křesťanství.

O svatém Václavovi se zmiňuje relativně stručně, což je obzvláště patrné, srovnáme-li jeho popis s Długoszovou kronikou. Długosz Václavovi ve své kronice

¹⁴² Tamtéž, s. 140.

¹⁴³ Tamtéž, s. 140.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 140.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 141.

¹⁴⁶ Długoszova kronika se v kapitolách o mýtických počátcích českých zemí a raného středověku shoduje s Historií Českou Eneáše Silvia Piccolominiho.

věnuje mnoho pěkných slov. Opěvuje jeho zbožnost a velmi rád a hrdě prohlašuje, že krakovská katedrála, ve které Długosz sloužil, byla zasvěcena právě tomuto světcí.¹⁴⁷ Naproti tomu Strykowski svatého Václava jen zmiňuje v souvislosti s popisem Boleslava I. Píše, že Boleslav zrádně zavraždil svého bratra Václava, který se zrovna modlil v kostele. Pokračuje tím, že Václav byl nedlouho poté svatořečen, když popisuje, že Měšek vyslal poselstvo,

„do Bolesława, Czeskiego xiążęcia, (który ono był Wacława, między święte policzonego, brata swojego, w kościele na modlitwach zdradą zabił).”¹⁴⁸

Strykowski byl pochopitelně katolíkem, respektive se stal katolickým knězem nějakou dobu poté, co skoncoval s vojenskou kariérou, a navíc jeho poslední a jeden z nejdůležitějších mecenášů byl Melchior, velký zastánce katolicismu a katolické výuky. Jakožto katolík proto nemohl schvalovat Husa a později i husity. Naproti tomu si ale dovoluje při zmínce o Janu Husovi popsat jeho kázání jako odpor proti „odpustkům a dalším papežským zlovykům“. Tady se v podstatě odlišuje od Długosze v tom, že přiznává Husovi alespoň toto. Husovi se nevěnuje tak intenzivně. Dokonce úryvek o něm není kdoví jak rozsáhlý,

„roku 1378, Jan Hus w Pradze stolicy Czeskiej, przeciw odpustom i inszym występkom papieskim jawnie począł kazać, za którym powodem prześladowanie mnichów i duchowieństwa w Czechach i wewnętrzne wojny urosły, A trwał ten błąd około stolice papieskiej lat trzydzieści i dziewięć, do conciliura Constancieńskiego, na którym roku 1414, Jan Hus i Hieronim, kaznodzieje Czescy, spaleni są.”¹⁴⁹

Naproti tomu je Hus pro Długosze obrovské a důležité téma. V Długoszově Rocznikách, stejně jako v Piccolominiho Historii, je Hus velmi podrobně rozebrán. Neprobírá tam jen to, co se dělo ve jménu jeho učení, ale také přímo jeho a Viklefovy myšlenky. Naproti tomu toto téma pro Strykowského nebylo ani zdaleka tak emotivní. Na Husovu stranu se nestaví, jelikož ví, že byl později

¹⁴⁷ Długosz: *Roczniki*, kš. 1 i 2, s. 240-245.

¹⁴⁸ Strykowski: *Kronika Polska*, sv.I, s. 140.

¹⁴⁹ Strykowski: *Kronika Polska*, sv.II, s. 52-53.

provolán za heretika a upálen, což popisuje, když se věnuje Kostnickému koncilu. Uvádí však mylný letopočet jeho upálení, tedy o rok dříve. O Husovi se zmiňuje poměrně nestranně a daleko více kritizuje Čechy, že přijali jeho a Viklefovo heretické učení a viní přímo je za rozpoutání (husitských) válek. V pozdější kapitole, kde se zabývá husitskými válkami ještě Strykowski píše, že za úpadek křesťanství v českých zemích může kacířské učení Viklefovo a Husovo.¹⁵⁰ Celkově se popis období vlády Václava IV. nese v nádechu nejistoty a úpadku, která začíná již zprávou o korunovaci Václava IV., která byla doprovázena nejistotou o budoucnost míru v českých zemích.

Křesťanství se na Litvě stalo oficiální vírou mnohem později, než k tomu došlo v Polsku, a tedy roku 1386, kdy litevský velkokníže Jagello přijal polskou korunu a stal se polským králem Vladislavem II. Opět se ale ze Strykovského kroniky dovídáme, že na šíření křesťanství měli vliv Češi. Alespoň to naznačuje jeho popis o kazatelské činnosti kazatele Jeronýma (v kronice nazýván „Hieronim“), původem z českých zemí, který je až překvapivě detailní, a kde nám nastiňuje příběh o knězi, který se při bourání svatyně boha „Perkuna“, zranil na noze,

„Tam jeden Czech kapłan Hieronim imieniem, żywota pobożnego, gdy sam ochotnie rąbał siekierą jeden wielki bałwan Perkun nazwany, z drzewa zawiętego uczyniony, zaciął się z przygody bardzo szkodliwie w nogę, co obaczywszy Litwa pogan, wnet z krzykiem i z płaczem wołać poczęli, iż go za swoje krzywdę ich bóg zgwałcony skarą.“¹⁵¹

Pohané si toto zranění vysvětlovali jako trest, který na něj seslali jejich bohové, jenže Jeroným je přesvědčil, že jeho krev je obětí Bohu, a nikoliv zranění, které jej má potrestat, nebo zabít. Začal se modlit k nejsvětější trojici, a jeho rány byly vyléčeny,

„ale Hieronim kapłan rzekł, iż ta nie jest rana ku śmierci, ale ku chwale Bożej, aby przez to Pan Jesus Christus był uwielbiony. Potym klękąwszy począł nabożnie Pana Boga prosić, aby imię swoje święte jakim cudem między onym pogaństwem objaśnić i oświecić raczył, a

¹⁵⁰Tamtéž, s 52 – 53.

¹⁵¹ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 78-80.

w tym wyciągnąwszy one ranioną nogę przed wielkim zborem onego pogaństwa, przeżegnał ranę znakiem Krzyża świętego, Pana Boga w Trójcy świętej jedyne go wzywało też mając, i wnet się rana zgoiła.”¹⁵²

Dokázal tak, že Bůh je milosrdný a laskavý, a že věřící nenechá zemřít, naopak je odmění, když šíří jeho jméno. V tomto okamžiku sice Strykowski kazatelův původ zmiňuje, jenže tentokrát jeho původ nepoužívá k ideologicky zaměřenému komentáři na rozdíl od většiny ostatních případů, kdy o Česích nebo něčem českém mluví. Naopak tato kapitola poukazuje spíše na ochotu Litevců konečně přestoupit na „pravou víru“.¹⁵³ Zde se jedná buďto o Jeronýma Pražského, anebo, což je možná pravděpodobnější, o méně známého, leč neméně důležitého Jana Jeronýma (1370-1141). Jan Jeroným studoval na pražské univerzitě v době Jana Husa, Jakoubka ze Stříbra a Jeronýma Pražského. Patrně inspirován svatým Vojtěchem, se rozhodl odejít z kláštera na Strahově, do kterého vstoupil během studia, a podstoupil misii do Pobaltí. Kázal dlouhá léta na území tehdejší Litvy a to především na Žmudi. Byl oblíbený u krále Vladislava Jagella a v pokročilejším věku odešel do Itálie, kde dožil.¹⁵⁴ Informace o tomto kazateli obsažená ve Strykowského kronice patrně pochází od Rotunda nebo ještě pravděpodobněji z Kroniky Litevské. Zajímavé také je, že Strykowski nijak nepochybuje o tom, že se tato událost stala. Nehledá ani jiné vysvětlení, než že se stal boží zázrak. Můžeme zde spatřit další důkaz, že Strykowski se na dějiny dívá pohledem typičtějším pro starší, především středověké kroniky.

5.3. Češi a Poláci ve válečných konfliktech spolu i proti sobě

Češi byli velmi často nepřáteli Poláků, a proto neodmyslitelně k představě Čecha patří i jeho vojenská zdatnost. Čeští bojovníci nebyli však jen nepřáteli, ale občas i spojenci, a to především jako žoldnéři. Pověst českých žoldnéřů v pohusitském období byla rozšířená a otázkou je, zda je Strykowski také tak vnímal, či ne.

¹⁵² Tamtéž s. 78-80.

¹⁵³ Tamtéž s. 78-80.

¹⁵⁴ Podstatně podrobněji život Jana Jeronýma popsal ve své monografii doc. Jan Stejskal, STEJSKAL, J.: *Podivuhodný příběh Jana Jeronýma*. Praha 2004.

Pokusím se na těchto příkladech ukázat, jak mohl Strykowski vnímat české bojovníky a pro jaké účely jejich popis využíval. Českým bojovníkům se Strykowski věnuje v kratších zmínkách, které jsou ve vztahu s konflikty v Litvě nebo v Polsku. Je jasné, že tyto zmínky o Čechách v souvislosti s taženými proti tehdy pohanské Litvě, nebudou pro Čechy pochvalné. Na rozdíl od Długosze, který psal s daleko větším důrazem na náboženský aspekt, Strykowski stojí sto procentně na straně Litvy, i když si uvědomuje, že ještě byla pohanská. Častěji o těchto taženích nemluví jako o křížových výpravách, nýbrž jako o obyčejných taženích za účelem plenění a dobývání. Jako autor Strykowski píše v jiné době a kromě toho, knězem, na rozdíl od Długosze, nebyl zdaleka tak dlouho a neměl tak důležité postavení v rámci církve. Jak víme, Strykowski psal v době, kdy byl v Polsko-Litevské unii daleko více rozšířen humanismus, a proto v mnohých případech bere za své jeho příslušnost ke křesťanské, potažmo římsko-katolické, obci, a vystřídá ji příslušnost k jeho vlasti. Jednoznačně je pro něj důležitější reprezentace jeho domoviny než náboženství. To je pro něj pochopitelně také důležité, ale některé situace pro udržení narativu dokonalé Rzeczpospolity a její historie vyžadují, aby pohled křesťana odložil. Jedním z těchto případů jsou právě tyto křížové výpravy proti pohanským Litevcům, kterých se často účastnila i česká šlechta. Dále je tento trend typický i pro období husitských válek.

První takovou zmínkou je v jeho kronice popis tažení z roku 1266, kterého se účastnil moravský markrabě Otto a jeho vojsko Čechů a Moravanů.¹⁵⁵ Zde velmi pravděpodobně vychází z Długosze, od kterého nejspíše tuto informaci převzal, když označil za vůdce tohoto vojska „moravského markraběte Ottu“.¹⁵⁶ Buďto měl na mysli braniborského markraběte Ottu III., který se skutečně účastnil tažení proti Prusům a Litevcům, což je méně pravděpodobné, anebo, stejně jako Długosz, Přemysla Otakara II. v kontextu této výpravy netituloval jako krále, nýbrž jako moravského markraběte, protože Přemysl byl korunován a pomazán až po jeho první výpravě proti pohanům, respektive po svatbě s Kunhutou

¹⁵⁵ Tamtéž s. 261.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 261.

uherskou.¹⁵⁷ Tato možnost je také diskutabilní. Lze jen hádat, zda to, že tituluje Přemysla jako markraběte, jen převzal od Długosze jako jednu z informací a nevěnoval tomu větší pozornost nebo se na Přemysla díval stejným způsobem, jako Długosz. Píše tu totiž jakoby o dvou odlišných lidech:

*„roku 1266, Otto, margraff Morawski, i z synem swoim pierwodzonym z wojskiem Czeskim i Morawskim do Prus przeciw poganom Litwie i Żmodzi przyciągnął. A potym roku 1268, Ottokarus, król Czeski, z wielkimi unhami zbrojnych Czechów, Polaków, Ślęzaków i Niemców, przyjechał do Prus na Litwę i na Zmodz wojować, ale dla zimy ciepłej i wielkich rostoków nie mogli przeciw poganom walczyć, przeto się do domów swych wrócili.“*¹⁵⁸

Strykowski se dále mýlí v uvedeném letopočtu, protože první Přemyslova kruciáta proti pobaltským pohanům proběhla o deset let dříve. Další tažení, o němž v souvislosti s Čechy píše, jak můžeme zjistit z úryvku, je výprava Přemysla Otakara II. v roce 1268.¹⁵⁹ V rámci popisu tohoto tažení vyjmenovává složení vojska, které tvořili rytíři z Čech, Uher, Polska a Slezska. Dále v souvislosti s taženími proti pohanům, zmiňuje i mnohem pozdější výpravy z roku 1323 a 1324, kde píše o účasti Petra z Rožmberka,

*„Roku zaś 1324, Hanus i Philippus, grofowie de Spanheim, a z Czech Piotr pan z Rozenberku i Herman wuj jego, z wielkością slachciców i rycerstwa i wiele inszych slachciców z Renu i z Alsaciej, przyciągnęli do Prus, wszakże nic nie sprawili przeciw Litwie, dla słabej zimy i miękkiego lodu.“*¹⁶⁰

Podle očekávání žádné z těchto výprav Strykowski nepřipisuje žádný úspěch. K Přemyslu Otakaru II. se ještě vrací při popisu jeho smrti, respektive při příležitosti smrti Boleslava V. naváže zprávou o Přemyslově smrti: *„I Ottokarus, król Czeski, w przegranej bitwie, którą zwiódł w Morawie z cesarzem Rudolphem*

¹⁵⁷ VÁVRA, J.: Długosz, s. 54.

¹⁵⁸ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. I, s. 261.

¹⁵⁹ Jak víme, toto je Přemyslovo druhé tažení do Pruska a proti Litvě. Ve skutečnosti byl rok 1268 koncem této výpravy.

¹⁶⁰ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. I, s. 279-280.

od swoich wydany, zabity na placu.“ A dále této situace využije ke krátkému popisu Rudolfova rozhodnutí zachovat český trůn Přemyslovcům, přisvojit si rakouské země

*„A Rudolph cesarz po tym zwycięstwie, nie dopierał się żadnego prawa w Czeskiej ziemi, tylko syna Albrychta w Augspurku na zjeździe xiążąt i kurfierstów, pierwszym xiążęciem Rakuskim tytułował, od którego xiążęta i cesarzowie z domu Rakuskiego, aż do dzisiejszego Rudolpha Maximilianowica cesarza, roku przeszłego 1576 wybranego.”*¹⁶¹

A jak tím poukazuje na kontinuitu vlády nad rakouskými zeměmi Rudolfovými potomky. Je zajímavé, že používá pro Rudolfův rod jméno Rakouský, nikoliv Habsburský.

Řád německých rytířů dal roku 1342 Strykowskiému další důvod k jejich kritice. Velmistr Rudolf zaútočil na území Polska a Pomoří, což mu Strykowski obrazně řečeno nedaruje a v kronice oslavuje vpád Litevců na území Řádu a jeho následné vyplnění. Jako odvetu uspořádal Jan Dusemer, Rudolfův nástupce, výpravu do Litvy a podle Strykovského slov „zlákal, zvlácel a přemluvil k této hlouposti“ muže z Čech, Uher, Moravy, Branibor, a dokonce i Anglie. Ti mu podle Strykovského slov vyčítali, jelikož výprava byla neúspěšná¹⁶². Naznačuje, že na Litvu Řád a jeho spojenci přišli především vraždit, a pokud možno litevské pohany kompletně zničit a vzít jim jejich území,

*„do gruntu wykorzenić, albo zniewolonych wojną pod jarzmo i moc Krzyżacką przywieść i podbić, jako Lotwi, Prussom starym i Kursom uczynił.”*¹⁶³

Dále v rámci neúspěšné výpravy popisuje Strykowski tažení králů Jana Lucemburského a Ludvíka z Anjou. Za neúspěšnou ji považuje, protože údajně Litevci schovali všechny cennosti a úrodu, což mělo za následek, že vojsku došly potraviny. Píše, že:

¹⁶¹ Tamtéž, s. 314.

¹⁶² Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 22.

¹⁶³ Tamtéž, s. 22.

„Naostatek z wielkim ludem dalej w ziemię Litewską ciągnąc, gdy żywności żadnej dostać nie mogli (bo wszystko przed niewdzięcznymi gośćmi dobrze było sprzątniono) poczęli od głodu zdychać, zwłaszcza Niemcy, Angielczycy, Francuzowie, Holandrowie, co się w swoich ziemiach rokosznie żyć, miękko legać, a wina pić byli nauczyli.”¹⁶⁴

Vojáky ze zemí na západě hodnotí jako pohodlné ve srovnání s těmi z východu a kvůli tomu, že nebyli zvyklí na drsné podmínky, jako první na tyto podmínky doplatili a umírali hlady. Na rozdíl od nich například Češi, Maďaři apod. byli sice proti hladu odolnější a vypořádali se s ním tak, že snědli koně, ale byli postiženi nemocemi a zesláblí hladem jim podlehli,

„Węgrowie także, Czechowie, Morawcy, Ślązacy, Sassowie, Pomorzycy, Duńczycy nędzą i niewczassami Litewskimi i leda zielskami, które głód śmierząc jeść musieli, zemdleni i zarażeni na drogach ustawali, drudzy biegunkami i czerwonymi niemocami marli, a nikłórzy konie swoje także z głodu ustawające jedli.”¹⁶⁵

Strykowski popisuje, jak za zorganizování této výpravy dostal Jan Dusemer „vynadáno“ od králů Jana a Ludvíka a ostatních účastníků tohoto tažení, protože jim nebyl schopen podat dostatek informací, aby se k této výpravě správně připravili a že je vedl do země, která je nehostinná.

„Ludwik, król Węgierski, i Jan Czeski, i wszystkie insze xiążęta, i hetmanowie wojsk Niemieckich, poczęli mistrza Pruskiego Henrika Dusumera sromocić, łając go i hańbiąc, iż ich tak nikczemnie zawiódł, zwłóczył, i znędził, nie opowiedziawszy im pierwej jako nieświadomym i gościom przychodnim, sposobu i zwyczaju nieprzyjacielskiego i położenia, także niedostatków ziemie Litewskiej i Żmudzkiej.”¹⁶⁶

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 23.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 23.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 23-24.

V rámci odvety vpadli litevský velkokníže Olgerd a Žmuďský kníže Kiejstut do Prusí za zády obou králů, a naopak si přinesli kořist slušnou.¹⁶⁷ Zde Strykowski opět líčí Litvu, a především velkoknížete Olgerda v co nejlepším světle. Litva je mocná a její panovník je inteligentní a vždy připravený. Litevci jsou silní, a když se nepřítel ocitne v jejich zemi, zemře na tamní drsné podmínky. Křižáci a jejich spojenci jsou ve Strykowského kronice prakticky vždy agresory a následně těmi poraženými. Podobnou roli v kronice hraje i Jan Lucemburský. Žádné vlídné slovo v blízkosti jeho jména tu nenajdeme.

Nejvíce vyostřeným obdobím ve vztahu mezi Polsko-Litevskou Unií a Řádem německých rytířů,¹⁶⁸ se pravděpodobně stalo období vlády polského krále Vladislava II. Jagiella, českého krále Václava IV., a krále uherského, Zikmunda Lucemburského. Ostatně v této době konflikt vyvrcholil bitvou u Grunwaldu roku 1410, které se samozřejmě Strykowski věnuje poměrně rozsáhle. Zde se především zaměříme na to, jakou roli v této době a v tomto konfliktu podle Strykowského hrály osobnosti spojené s českými zeměmi.¹⁶⁹

Patrně nejznámější událostí tohoto konfliktu je bitva u Grunwaldu. Pro popis bitvy u Grunwaldu se rozhodl použít veršovanou báseň. Strykowski se v básni mimo jiné věnuje českým žoldněřům, kteří bojovali na obou stranách konfliktu. O Čechách zde však nemluví příliš lichotivě, jelikož popisuje, jak čeští žoldněři „*cudzoziemcy*“ pod vedením velitele „Jana Zarnowského“ (Jan Sarnovský) zradili polskou stranu, která si je najala, a přešli z křídla polsko-litevské formace na stranu Řádu.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 22.

¹⁶⁸ Konflikty mezi Polskem a Řádem Německých rytířů se zabývá velice hluboce polský historik Marian Biskup. Jeho tvorba je na toto téma velice plodná. Pro toto téma se například velice hodí knihy *Dzieje Zakonu Krzyżackiego w Prusach* (1986) nebo *Grunwaldzka bitwa: geneza, przebieg, znaczenie, tradycje* (1991).

¹⁶⁹ Podrobný rozbor bitvy u Grunwaldu a událostí s ní spjatých, a především ohlasy bitvy v historiografii obsahuje kniha Krzysztofa Baczkowského *Baczkowski, Krzysztof: Grunwald w tradycji i historiografii narodowej polskiej*, Kraków: Polska Akademia Umiejętności 2010.

*„Zaś Czech Zarnowski pierzchnął wnet z cudzoziemcami,
W pierwszym potkaniu znowę miał zdrajca z Niemcami.”¹⁷⁰*

Tyto žoldněře musel následně kancléř Nikolaj Tramba přemlouvát, aby zase bojovali za polského krále. Ti se přesvědčit nechali, Sarnovského odsoudili jako zrádce, a vrátili se bojovat proti křižákům.

*„Tramba też podkanclerz wiódł z obozu uff nowy,
Podkał w lesie z Zarnowskiim Czechów, gdzie wnet słowy
Ogromnymi ich sfukał, iż wiarę złamali,
Czechowic Zarnowskiego winnym być wydali;
Tak się wrócić musieli nazad do Polaków,
A przyścim przestraszyli swym bardzo Krzyżaków,
Bo mniemali, iż wojska nowe przybywały
Polakom, tak od strachu łutki im drygały.”¹⁷¹*

O Sarnovském se ještě můžeme v poznámce na boku stránky dozvědět, že jej kvůli jeho zradě opustila jeho žena,

*„Ten Zarnowski byl potym cyci odsądzony, tak iż go i żona porzucila,
brzydząc się jego zdradą.”¹⁷²*

Podle Strykowskiho slov zde čeští žoldněři způsobili ohromný zmatek, a tím byli spíše ke škodě, než k užitku.¹⁷³ Bitva však byla pro Strykowskiho stranu ohromným úspěchem a o českých žoldněřích se v kronice dále vesměs kladně zmiňuje.

Hojně se v kronice dozvídáme o účasti českých žoldněřů ve významných událostech polských dějin. Již zmiňovaná bitva u Grunwaldu a zmatek, který čeští žoldněři údajně v bitvě způsobili, je první větší zmínkou o jejich vlivu na polské dějiny. Po husitských válkách se s nimi setkáváme daleko častěji. Objevují se během Strykowskiho popisu tažení roku 1432 směrem

¹⁷⁰ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, 134.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 134.

¹⁷² Tamtéž, s. 134.

¹⁷³ Tamtéž, s. 130-138.

k pobřeží Baltského moře, jehož cílem byl útok na Pomoří a Prusko. Strykowski zde podle svých slov čerpal z Kromera. Čeští „heretici“, kteří byli na straně Poláků, svoje krajany, kteří stáli proti nim, trestali jako zrádce. Formu trestu Strykowski nespécifikuje. Jako podstatu zrady Strykowski uvádí jejich spojenectví s Němci, které prý Češi vedení hejtmanem Čapkem¹⁷⁴ („Cziapkem“), nehodlali tolerovat:

„Czechów którzy Krzyżakom przeciw Polakom służyli Cziapko hetman Czeski Polski złożywszy wielki stos drew okrutnie spalił, wyrzucając im na oczy zdradę, iż przeciw Polakom, którzy są z nimi jednego języka i narodu, za Niemcami walczyli.”¹⁷⁵

Uznává, že Češi byli dobrými a sveřepými bojovníky, ale také krutými pleniteli. Vydrancovali na své cestě k moři kláštery, města, hrady, i vesnice. Jako zajímavost Strykowski uvádí, že si Češi nabírali mořskou vodu jako suvenýr a jako důkaz jejich úspěchu, nad čímž se prý polští šlechtici udivovali:

„Zburzyli potym prawie wszystkie Pomorskie krainy aż do morza Polacy, a gdy do morza przyśli, tak się radowali, iż i wodę z morza a zwłaszcza Czechowie w flaszkach, chcąc ją na znak zwycięstwa do domów nieść brali.”¹⁷⁶

Největší a možná i nejzajímavější zmínka o českých žoldnících se objevuje ohledně popisu obsazení Malborku během Třináctileté války.¹⁷⁷ Zisk hlavního města a hradu Řádu německých rytířů byl samozřejmě velmi důležitým úspěchem, a proto se mu Strykowski věnuje a vrhá na něj co nejpozitivnější světlo. Jako důležitá postava tu vystupuje velitel žoldnících, kterým byl hrad zastaven jako záruka za nevyplacený žold. Velitelovo jméno je Oldřich Červinka. Strykowski v kronice používá jména „Uldarikus“ a „Ulrik“.

¹⁷⁴ Je to Jan Čapek ze Sán. Více o něm a o této výpravě můžeme dozvědět v: MACEK, J.: *Husité na Baltu a ve Velkopolsku*. Praha 1952.; PAPAJÍK, D.: *Jan Čapek ze Sán. Jezdec na konec světa, vojevůdce, kondotiér a zbohatlík 15. století*. České Budějovice 2011.

¹⁷⁵ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 188.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 188.

¹⁷⁷ Třináctiletou válkou se velice rozsáhle zabýval již zmíněný polský historik Marian Biskup, a to především v publikaci *Wojna trzynastoletnia i powrót Polski nad Bałtyk w XV wieku* (1990).

Zmínky jsou v podstatě dvě. První je daleko stručnější a zmiňuje se pouze o platbě 26 zlatých po třech měsících pro zaplacení nákladů za koně českých žoldnéřů. Tyto žoldnéře ihned po vyplacení peněz Kazimír IV. propustil a na hrad pozval královský dvůr.¹⁷⁸ Tato zmínka je poněkud zmatená a postrádá kontext, a patrně se spíše týkala žoldnéřů v jeho řadách a s největší pravděpodobností pojednává o pozdějších událostech. Když ji porovnáme se zmínkou druhou, dává celá situace větší smysl. Strykowski v druhé zmince píše, že řádovému velmistrovovi došly peníze a nemohl tak zaplatit žoldnéřům. Ty vedl již zmíněný „Udarik Červenka“, který byl dle Strykowského slov „příznivý a přátelský“ vůči Polákům

„A Pruski mistrz nie mając czym zapłacić służebnym swoim , nad którymi był starszy Udarikus Czerwonka Czech, Polakom przychylny i życzliwy, dzierżał je na słowie dawszy im w moc zamek Malbork, póki by im nie zapłacono.”¹⁷⁹

Velmistrovi nezbývalo nic jiného, než žoldnéřům zastavit hrad Malbork, ve kterém se tito žoldnéři nacházeli jako posádka. Dohodli se, že hrad zůstane v jejich rukou do doby, než jim velmistr vyplatí jejich žold. Podle Strykowského ale žoldnéři nechtěli čekat na útok polského vojska, a proto kontaktovali Kazimíra, kterého požádali o vyplacení jejich zasloužené mzdy na oplátku za vydání hradu bez boje. Kazimír souhlasil a peníze sháněl po celé zemi. Uvalil daň na instituce jak duchovní, tak i světské. Strykowski popisuje, jak se peníze vybíraly i v kostelech a městech mezi měšťany. Největší sumou prý přispěl Gdaňsk, zatímco krakovský biskup Tomasz Strzępniński odmítl jménem Krakova žoldnéřům peníze dát. Kazimír nejdříve zaplatil žoldnéřům zálohu a na předání hradu se dohodl na dobu po velikonocích.

„Król Cazimirz nie miał tak wiele pieniędzy, ale ułożył dań na duchowne i na świeckie i k temu z kościołów Wielkiej Polski srebro pobrano krom Krakowa, bo na ten podatek Tomasz Strzępniński biskup Crakowski niechciał przyzwolić. Zgromadzono potjm onę

¹⁷⁸ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II., 239.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 252.

summę pieniędzy: naprzód sami Gdańszczanie dali czterdzieści tysięcy złotych czerwonych Ulrikowi Czerwonce, potom Polacy dwadzieścia i pięć tysięcy temuż Czerwonce z jego towarzyszami, a ostatek pieniędzy i o wyzwolenie zamku, także więźniów odłożono było do Wielkiej Nocy. A po Wielkiej Nocy Czerwonka wziąwszy ostatek pieniędzy od króla Polskiego, a Pruskiego mistrza do Tczewa wyprowadziwszy, króla Kazimierza z pany Polskimi fortą od rzeki Nogatu na zamek Malbork puścił, na który król z Gdańska prosto s pokojem wjechał lata 1457, we Szrodę Świąteczną.”¹⁸⁰

Zbytek peněz, což podle Stryjowského činilo 476 tisíc zlatých,¹⁸¹ byl těmto žoldněřům zaplacen po předání hradu, jak se dohodli, a Stryjowski píše, že si muži tyto peníze zasloužili. Tato zpráva má velmi podobný nádech, jako Długoszův popis předání Malborku. Długosz, ačkoliv do té doby české žoldněře haní, kde může, staví se k této události velmi pozitivně. I Červinku popisuje kladně, stejně jako Stryjowski. Pozoruhodně Długosz píše o snaze českých obránců prodat Malbork polskému králi, píše i v kontextu polského vítězství u Grunwaldu. Toto tvrzení si ale pravděpodobně vymyslel on sám.¹⁸² Tuto zprávu od něj Stryjowski nepřebírá. Nicméně, co se týče prodeje Malborku během Třináctileté války, je jasné, že Długoszův postoj k Červinkovi rozhodně ovlivnil postoj Stryjowského, který o něm píše, že dále věrně a úspěšně sloužil polskému králi:

„Czerwonka Czech z strony porażeni królewskiej wziął, Krzyżackich żołnierzów część poimawszy, a część pobiwszy, dla których szczęśliwych postępów wiele się było zasię nakłoniło z Krzyżackiej dzierzawy Prussów ku królowi... Ulrik też Czerwonka Czech pod Skampą miasteczkiem trzysta rejterów mistrza Pruskiego na głowę zbił, iż ich mało co ubiegło, a ośmdziesiąt żywych poimano.”¹⁸³

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 252.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 252.

¹⁸² Długosz: *Roczniki*, kš 10 i 11 s. 164-165.

¹⁸³ Stryjowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 265-266.

Žoldněři nejsou jediní „čeští heretici“, které Strykowski zmiňuje. Vystupují zde i kněží, kterým poskytl azyl velkopolský magnát Abraham Zbaski. Ten byl podporovatelem a vůdčí osobností husitství ve Velkopolsku.¹⁸⁴ Poznaňský biskup Andrzej Bniński silou přinutil Zbaského vzdát se heretických myšlenek a musel mu vydat české kněze. Strykowski dodává, že biskup kněze upálil a že Zbaského tato událost natolik ranila, že následně na to „starostí zemřel“.

Další popis počínání českých žoldněřů je až mnohem dále v kronice a to, když Strykowski popisuje tažení Alexandra Jagellonského, litevského velkoknížete, na Moskvu. Jeho vojsko se skládalo z žoldněřů z českých, německých, a polských zemí. Jako vůdce českých žoldáků uvádí Jana Černého.¹⁸⁵ Tito žoldněři byli určitě kališníky, jelikož Strykowski zmiňuje, že se oslovovali jako „bratři“. Byli však podle něj líní a nebyli vůbec k užitku. Podle Strykowského byly peníze, které Alexandr za službu těchto mužů zaplatil, jakoby vyhozené, jelikož tito muži nebyli schopni ubránit Smolensk a celé tažení skončilo neúspěchem. Tito žoldáci podle Strykowského místo toho, aby dělali svou práci, radši vyrabovali místní městečka.¹⁸⁶ V této chvíli jsou čeští žoldněři těmi, na které Strykowski svádí prohru své země.

Zvláštní pasáží ve Strykowského kronice je konflikt o uherský trůn mezi Vladislavem a jeho mladším bratrem Janem Albrechtem, který vznikl poté, co zemřel Matyáš Korvín.¹⁸⁷ Strykowski v tomto konfliktu straní Janu Albrechtovi, protože v tuto chvíli reprezentuje moc Polska a Litvy, zatímco Vladislav moc českých a uherských zemí. Avšak informace, které podává, by zpočátku nasvědčovaly o opaku, ale jakmile se o tomto konfliktu rozepíše, a to především vojenském střetu mezi armádami obou bratrů, je jasné, na které straně Strykowski stojí.

¹⁸⁴ A. Gąsiorowski, *Husyty Abrahama Zbąskiego działalność publiczna*, Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka 36, 1981, s. 139-145.

¹⁸⁵ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 311.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 312.

¹⁸⁷ Více k tématu v: Baczkowski, Jan: *Walka o Węgry 1490–1492*, Kraków: nakładem UJ 1980.

Hrdinské skutky v bitvě provádí především Jan Albrecht. Jan Albrecht v zápalu boje uhnal ztratil tři koně, a dokonce se sám postavil české přesile navzdory tomu, že bitva byla prohraná a jeho meč byl zničený:

„Potym sam Albricht królewic, gdy długą chwilę próżno usiłował bitwę naprawić, a swoich do sprawy przywieść, gdy dwu koniu w zapalczywości bitwy pod nim zabito, a trzeciemu, na którego się przebito, siadł, brzuch przebodziono, ledwo na Aperiash ujechał. Tam dwa Czechowie, co się byli po nim udali, gdy już słońce zachodziło, mało go nie poimali, bo się był od swoich w ciemnej nocy odłączył, a broniąc się Czechom, miecz mu się przepadł na dwoję, i już się me miał czym bronie, aż mu Krupski micza dodał, którym on zaraz obudwu nieprzyjaciół Czechów poprzebijął.”¹⁸⁸

Nenechávají se ale zahambit i žoldněři, které si přivedl. Strykowski zde vychvaluje sílu a odhodlanost mužů z jeho vlasti, kteří urputně bojují proti početní převaze uherských husarů, díky čemuž se mohl Jan Albrecht stáhnout.¹⁸⁹ Podle Strykowského slov se Vladislav nehodlal mstít svému bratrovi, nýbrž mu záleželo, jestli je živý a zdravý. Ani prý nebyl tak šťastný ze svého vítězství, jako ze zjištění, že se jeho bratrovi nic nestalo.¹⁹⁰

Na tomto příkladu si můžeme opět ukázat, jak ve své kronice Strykowski vyzdvihuje udatné skutky svých krajanů a snižuje vojenské úspěchy cizinců. Bitvu Jan Albrecht sice prohrál, ale Strykowskému se jeho popisem podařilo udělat z prohry remízu a málem i vítězství. Tendenčně tu přidává informace, díky kterým má čtenář nabyt dojmu, že Poláci a Litevci vlastně nemohou proti cizincům prohrát. Učinil tak při popisu války Vladislava Lokietka, pokračoval s tímto trendem u bojů s Řádem a jak se v další kapitole dozvíme, nevyhnul se tomu ani při popisu husitských válek.

¹⁸⁸ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 289.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 289.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 289.

5.4. Husitské války

O Janu Husovi se Strykowski příliš nerozepisoval, jak je zmíněno výše, ale o husitských válkách se rozhodl mluvit o něco podrobněji, leč stále více méně stručně. Pochopitelně je tímto termínem neoznačuje. Píše o následovnicích Husových, o kacířích, a o bojích v českých zemích mezi křižáky a Čechy.¹⁹¹ Pro potřeby této práce však tento termín používám kvůli sjednocení terminologie. Ostatně je to téma, které souvisí s Polskem a především Litvou. To je, zdá se, hlavní důvod, proč se Strykowski věnuje husitským válkám. Dostává díky nim další možnost, kdy může velebit hrdinství a sílu Litvy a její, podle něj stěžejní, pomoci husitským vojskům. Právě Zikmund Korybut, nebo jen „Koribut“, jak o něm jednoduše referuje, je hlavním představitelem kapitoly „O Nieprzyjeciu Krolestwa Czeskiego“, která je uvedena krátkým shrnutím o poměrech v Českém království, a tedy o náboženských nepokojích:

*„w ten czas w Czeskim królestwie wielkie zaburzenie było koło wiary, bo Wicłefowo i Husowo kacerstwo wszystkę onę krainę z wielkim upadkiem chrześcijaństwa było zatrzęsło.“*¹⁹²

Jan Žižka je zmíněn na začátku kapitoly. Píše o jeho vítězstvích nad Zikmundovými křižáky, ale také o rabování a plundrování měst a kostelů,

*„A zwłaszcza Jan Zyzka zebrawszy 40,000 tysięcy heretików na Taborze górze zmocnił sie był bardzo i Sigmunta, króla Rzymkiego i Węgierskiego poraziwszy dwa kroc na głowę, wiele złego, plundrując miasta i kościoły, nabroił.“*¹⁹³

Více se o Žižkovi nerozpisuje a přesouvá se zpět do Polska. Jakmile se ale dostává do chvíle, kdy české poselstvo roku 1420 požádalo Jagiela i Witolda o

¹⁹¹ Osobností Jana Husa, otázkami husitské víry a také husitskými válkami se rozsáhle zabýval český historik František Šmahel. Za zmínku stojí například Šmahel, František: Jan Hus: Život a dílo. Praha: Argo, 2013; Šmahel, František: Husitská revoluce I–IV, Praha, Historický ústav 1993, 2. vyd. Praha, Karolinum 1995–1996.; nebo Šmahel, František: Husitské Čechy. Struktury, procesy, ideje, Praha, Lidové noviny 2001.

¹⁹² Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 158.

¹⁹³ Tamtéž, s. 158.

pomoc a nabídl jim českou korunu, je tu pro něj možnost ukázat tyto dva bratrance jako pragmatické a čestné muže.

„Przeto roku 1420, do króla Władysława Jagieła, przyjechali posłowie zacni od Korony Czeskiej, podawając mu się z królestwem i z Morawskim margrabstwem i z Śląskimi xięstwami, prosząc aby ich król przyjął, a bronił przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu. Król im za tę chęć podziękował i pomoc obiecował, ale królestwa niechciał przyjąć, (zwłaszcza dla tego nawięcej iż byli heretycy), a bez porady brata Witolda, powiedział iż tego uczynić niemógł. Przeto posłowie oni z wielkimi darami jachali do Witolda, którego nalazwszy w Wilnie, upominki mu oddali; prosząc także pokornie, aby ich królem Czeskim i margrafem Morawskim i Śląskim.”¹⁹⁴

Jagiello jejich žádost odmítl, a proto se vypravili k Witoldovi. Jagiello a Witold jim dali prakticky stejnou odpověď, a to, že nebudou vládnout v zemi, která se staví proti církvi svaté:

„ale im Witold podziękowawszy, powiedział: iż na swym przestawam, a u nieposłusznych Kościoła Rzymskiego królować się wzbraniał.”¹⁹⁵

Češi od nich získali pouze slib, že jim pomohou diplomaticky. Oba podle Strykowskiho nechtěli korunu přijmout za Zikmundovými zády z morálních důvodů, a také si nepřáli rozdmýchávat konflikt se Zikmundem, a nakonec je především odmítli i proto, že to byli kacíři. Zde určitě vychází z Długosze. Strykowski jen stručněji napsal to, co o této události napsal Długosz, který Jagiellovo odmítnutí připisuje jeho oddanosti římské církvi, protože se podle něj tvrdě postavil proti husitským artikulům a prohlásil, že se nebude protivit církvi svaté.¹⁹⁶ Stejně tak je po roce vyčkávání odmítl i Witold,¹⁹⁷ který podle Długosze uvádí stejné důvody, a dokonce jim káže o poslušnosti vůči církvi. Je jen otázkou, jestli v tomto případě Strykowskiho tolik nezáleželo na otázkách víry, ale spíše na tom, aby ukázal Witolda a Jagiella nejen jako dobré křesťanské vládce, ale jako

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 158-159.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 159.

¹⁹⁶ Długosz: *Roczniki*, kš. 11, s. 149.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 151.

mocné a čestné muže se silnými principy. K tomu se mu patrně zdál Długoszův popis této události vhodný, a proto z něj s největší pravděpodobností vychází.

Další poselstvo k Witoldovi však podle Strykowskiho slov po velmi dlouhé době napětí, ve které je Witold držel, mělo jistou naději, že se nakonec rozhodne pomstít Zikmundu Lucemburskému a jejich nabídku přijme:

„Długo ich Witold w nadziei trzymał, niewymawiając się im do końca, właszcza, aby się mógł z nimi pomścić krzywdy swojej i Korony Polskiej, nad Sigmuntem królem Rzymskim i Węgierskim, który przeciw Litwie i Polsce z Krzyżakami zdradliwie, a niecnotliwie zawsze postępował.”¹⁹⁸

Toto poselství ale také nezaznamenalo žádný větší úspěch a pouze potvrzení diplomatické pomoci od Witolda a Jagella:

„Ale potym z Lubelskiego sejmu odpowiedziano posłom Czeskim od króla i od Witołta, iż oni acz się znają być bardzo obrażonymi od Sigmunta, wszakże niemają tego z wrodzonej cnoty w myśli, aby mu mieli złość złością (mogąc) oddać, ale się ofiarowali pojednać ich z papieżem i Sigmuntem, we wszystkich, a w słusznych potrzebach pomagać się im nie odmówili.”¹⁹⁹

Až třetí poselstvo zaznamenalo úspěch v podobě vojenské pomoci, kterou vedl Witoldův synovec „Korybut“ (Zikmund Korybutovič). Vojsko bylo složeno z Poláků, Litevců a Rusů. Jako důvod pro Witoldovu změnu rozhodnutí Strykowski uvádí, že u něj nakonec převládla touha pomstít se intrikánskému Zikmundovi, který se spojil s křižáky proti němu a jeho bratranci:

„tedy Witołd Wielki Xiądz Litewski, za spoiną znową z Jagętem królem, wyprawil na królestwo Czeskie Sigmunta Koributa Dimitrowicza synowca swojego, z niemałym wojskiem Litewskich, Polskich i Ruskich uffów, aby bronił królestwa Czeskiego przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu, Węgierskiemu i w ten czas nowo

¹⁹⁸ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 160.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 159.

*koronowanemu królowi Czeskiemu, margrabi Brandenburskiemu, na którego Witold miał dawną a słuszną waśń, bo Krzyżaki Pruskie, na Litwę i na Żmodź i na Polskę zawždy buntował i pomagał im usilnie.*²⁰⁰

Strykowski zde poznamenává že tyto události takto líčí Długosz a Miechowita, takže se očividně drží jejich výkladu. A drží se stejného narativu jako Długosz i nadále. Korybut se ve Strykowskiého kronice stává velitelem husitských vojsk. Na rozdíl od Žižky, který je pro Strykowskiého v podstatě banditou, je Korybut vznešeným vůdcem, který má hlavní zásluhu na husitských vítězstvích. Není těžké pochopit, že Strykowski těchto událostí využívá k tomu, aby ukázal bojového ducha a chrabrost jeho krajanů. Jen Korybutův příchod na Moravu prý vystrašil Zikmunda natolik, že před ním i se svými vojsky uprchl:

*„Ale skoro (Zikmund) usłyszał, iż Koribut postany xiqze imieniem Witoldowym przeciw jemu, na królestwo Czeskie postany, zarazem jako Długosz, Miechovius lib. 4, cap. 40, fol. 285 i Wapovius etc. piszą, wszystkie naczynia, obozy i strzelbę, wozy i insze wojenne popalił i pomiotał i uciekł od oblężenia, bojąc się aby nań Koribut nie uderzył.*²⁰¹

Zde je také vidět další příklad toho, že se Strykowski odkazuje na polské kronikáře, o které se nejvíce opíral, když psal o českých dějinách, a to především Długosze. Miechowitu sice v kronice zmiňuje často, ale v rámci českých dějin se většinou buďto přímo odkazuje na Długosze, nebo jsou jeho informace s těmi Długoszovými prakticky totožné. K Zikmundově reakci se ještě vztahuje popis jeho pokusu, jak se Korybuta zbavit. Zikmund doufal, že když přemluví Řád německých rytířů, aby zaútočil na Polsko-Litevskou unii, bude muset Korybut odejít, jenže jeho plán byl zmařen, když Poláci objevili u jeho posla, kterého našli mrtvého, jeho zprávu adresovanou velmistrovi. Jagielo v reakci na Zikmundovy intriky preventivně na Prusko zaútočil a Zikmund byl přinucen diplomaticky zasáhnout a Jagiela prosil, aby toto tažení zastavil, načež mu polský král vyhověl.²⁰² Jak je vidět, Zikmund je opět v kronice vylíčený jako zbabělý

²⁰⁰ Tamtéž, s. 160.

²⁰¹ Tamtéž, s. 161.

²⁰² Tamtéž, s. 160 – 164.

intrikán, jehož plány Poláci odhalí a náležitě jej za to potrestají. Místo toho byl Korybut slavnostně uvítán v Praze:

„potym do Pragi stołeczneho miasta Czeskiego przyciągnął, gdzie go więtsza część slachty Czeskiej i mieszczenie wszyscy Pragenscy za króla i pana przyjęli i z podaniem kluczów, podali mu wszystkie władzę w Pradze mieście i w zamkach obudwu. Za tą tedy życzliwością Czechów, Koribut wszjslkę Czeską ziemię prawie, Morawskie Margrabstwo, Śląsko i Bitom opanował.”²⁰³

Korybut na druhou stranu zatím zvládá svou roli v kronice bravurně. Nadále porážel křižácká vojska. Strykowski mu přisuzuje zásadní postavení organizování husitských vojsk:

„obozy, namioty, wozy, spiże, skarby i wszystek sprzęt wojenny porzuciwszy i zostawiwszy, co wszystko Sigmunt Koribut z Czechami pobrał, tamże też Czechowie Niemców i curfierstów goniąc, dostali krzyża i ubioru cardinała Juljana, który był uciekając zrzucił, aby go nie poznano i który potym Czechowie zwycięscy na szyderstwo okazów ali, a bijąc w bęben z skóry Zyski hetmana swojego pierwszego po śmierci obłupionego, uczyniony, gonili ony wojska Niemieckie aż do Lusackiego xięstwa, które z Korybulem ogniem i mieczem zburzyli i wybrali. Tak iż się potym ani papież, ani cesarz, na nich długo nie targali.”²⁰⁴

Strykowski mu také připisuje zásluhu na zahnání křižáckých vojsk pouhým zpěvem. Je zde také zmíněný legendární chorál, díky kterému menší husitské vojsko zastrašilo křižáckou přesilu. Korybut poráží křižácká vojska jak v bitvě u Mostu, tak v bitvě u Domažlic. Zásluhu na těchto vítězstvích připisuje Korybutovi, protože tuto informaci našel v Długoszově kronice. Stejně jako Długosz, totiž chtěl tato vítězství odepřít vůdcům českých heretiků a přisoudit je litevskému válečníkovi. Je zde vidět, že jakmile se naskytla příležitost oslavit sílu polských a

²⁰³ Tamtéž, s. 161.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 179-180.

litevských bojovníků, oba historici se jí chopili. Dokonce i Długosz v tu chvíli odložil svůj striktně katolický postoj a dovolil si zapojit polské vojáky a jejich litevského vůdce, do bitev, které musel i on považovat za velmi výrazné, že mu stály za to přiživit se na jejich slávě. Jiný základ, než Długoszovu kroniku pro toto tvrzení Strykowski nemá a sám Długosz si ji nejspíše, z již zmiňovaného důvodu, vymyslel. Ostatně, obdobný názor má i J. Mikulka ve své knize *Długosz i Czechy*.²⁰⁵ Strykowski jeho pobyt v Čechách dokumentuje v několika obsáhlejších úryvcích, z nichž tato pasáž jeho popis Korybutova působení v českých zemích vystihuje patrně nejlépe:

*„Korybut na ten czas w Czeskim królestwie za króla się nosił, aczkolwiek nie był koronowany i częstokroć wielkie wojska Sigmunta cesarza własnego króla Czeskiego i rzesze Niemieckiej wielkie uffy porażał i bijał... nosząc się za króla u Czechów, poraził wielkie wojsko Niemieckie i Angielskie i curfiersty Niemieckie z xiążęty Śląskimi, za którym zwycięstwem Śląsko wszystko zburzył, miasta z zamkami.”*²⁰⁶

Nicméně jej jeho pobyt v Čechách podle Strykovského zkazil. Zalíbil se mu prý život loupení a drancování. Když hnal před sebou křižáky, vyplnil Lužici. I když jej Jagiello s Witoldem stáhli z Čech, nepobyl doma dlouho a opět se vydal zpět bojovat po boku husitů, kde se po smrti hejtmana Žižky stal vůdcem Čechů a nazýval se českým králem.²⁰⁷ Největší problém podle Strykovského nastal, když po husitských válkách odešel zpátky do vlasti a s sebou si vzal Sirotky. Polskou šlechtu, která, alespoň podle Strykovského, nebyla nikterak zkažená, nýbrž se pyšnila rytířskostí a ctí, seznámil s loupežnictvím a rebelantstvím, kteréžto vlastnosti si přivezl z Čech:

„przyjechał z horszakiem wielkim Czechów Hussytów, którzy się Sirokami po Zysce zwali, król ich potym dla niestworności heretickiej odprawił, iż zaś z nimi i xiążę Koribut, który się był przy nich łupem żył

²⁰⁵ Mikulka, *Długosz i Czechy*, s. 28.

²⁰⁶ Strykowski, *Kronika Polska*, sv.II, s. 178.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 177.

*nauczył, wyciągnął. A i Polska slachta już od nich była nawykła
łotrować i kościoły łupić.”²⁰⁸*

Nakonec Korybuta potkal tragický konec. Strykowski píše o jeho účasti v mocenských bojích na Litvě, kde podporoval Witoldova bratrance Swidrigiella, který chtěl uzurpovat velkoknížecí stolec. Korybut se na ústupu z prohrané bitvy utopil v řece a tím jeho příběh v kronice končí. Další úvaze o roli Zikmunda Korybuta se věnuje jeho část v kapitole o osobnostech českých dějin.

5.5. Čeští králové

O postavách raných období českých dějin se Strykowski ve své kronice vyjadřuje víceméně stručně. To se však mění, když se na scénu polských dějin dostává Vladislav Lokietek. Nejprve je třeba vysvětlit, proč v tuto chvíli stoupá zájem kronikáře o toto téma, které je úzce svázané i s dějinami českých zemí. Vladislav Lokietek, a posléze jeho syn Kazimír, jsou jedni z nejdůležitějších hrdinů dějin Poláků. Pro nás, respektive pro tuto práci je však kruciólní, že právě s Lokietkem a Kazimírem je spojeno hned několik důležitých bodů našich dějin a že oba stáli v opozici proti českým králům. Nebyli to ovšem ledajací čeští panovníci, nýbrž pro české dějiny byli více méně stejně důležití, jako Vladislav Lokietek pro dějiny polské.

5.5.1. Václav II.

Prvním českým králem, který stál v cestě Vladislavu Lokietkovi, byl Václav II. Jádrem všech sporů mezi těmito muži a mezi jejich následníky, byla polská královská koruna. Oba panovnické rody, rod Piastovců, ze kterého pocházel Vladislav Lokietek, i rod Přemyslovců, jehož členem byl Václav II., prošly velmi složitou a strastiplnou cestou k získání dědičného královského titulu. Piastovci sice získali královský status pro své země již v roce 1000, jenže v době, kdy se Přemyslu Otakaru I. konečně podařilo zajistit povýšení Čech z knížectví na království, a tím také získat dědičný královský titul, bylo Polsko v rozkladu a Piastovci o svůj status králů přišli. Podařilo se jej opět získat Přemyslu II., který

²⁰⁸ Tamtéž, s. 181.

obnovil polské království, avšak zatím pouze statutárně, nikoliv územně. Jeho dceru, Elišku Rejčku, si vzal za ženu právě zmiňovaný Václav II. a jelikož Přemysl II. zemřel předčasně a bez dědice, nárokoval si Václav polský trůn a byl následně zvolen polskou šlechtou navzdory tomu, že již v té době byl králem zvolen Lokietek. Strykowski se věnuje Lokietkovu snažení o nadvládu nad Polskem velice podrobně.²⁰⁹

O této chvíli píše Strykowski jako o ráně do zad Vladislava Lokietka, který se, jakožto jeden z Piastovců, snažil získat vládu nad Polskem pro sebe. Podle Strykowského to skutečně byla od šlechticů, kteří jej zvolili, zrada, neboť byl zvolen před Václavem, a Václav byl zvolen v době Lokietkovy nepřítomnosti

„...panowie Polscy, trzeciego roku złożyli s królestwa Łokietka w niebytności jego, a Wacława króla Czeskiego, który się też pisał Krakowskim i Sandomirskim xiążęciem, przeciw Łokietkowi na królestwo Polskie wybrali i koronowali w Gnieźnie koroną Polską, którą na niego kładł Jakób Swinka arcybiskup Gnieźnieński, a potem w Poznaniu pojął w małżeństwo Helżbietę córkę Przemysława króla Polskiego zabitego, aby tym stalej umocnił sobie królestwo w Polsce.”²¹⁰

Tuto událost, včetně svatby s Eliškou Rejčkou, popsal stejně, jak ji známe z naší historiografie. Nejspíše zde vycházel opět z Długosze, který tuto událost popsal stejně. Čeští panovníci byli pro něj jasnou překážkou, a tak se v jeho kronice potomci bratrů Čecha a Lecha stali nepřáteli. Dá se tedy předpokládat, že o tomto období bude psát jako o době velkého nepřátelství Čechů a Poláků.

Také v této pasáži píše o tom, že Václavova korunovace proběhla v Hnězdně, o kterém naposledy ve spojitosti s Čechy psal jako o místě, kde se sešly dva sobě velmi nakloněné tábory. Tentokrát však Češi stáli proti Polákům a místo křtu do Polska přišel rozkol. Strykowski Vladislava Lokietka lituje a nechává jej se Václavovi pomstít.

²⁰⁹ Tamtéž, od s. 339.

²¹⁰ Tamtéž, s. 341.

„A Władisław Lokietek chudzina od swoich opuszczony, i z państwa złożony, potym od Czechów wygnany i złupiony, zjechał do Węgier, z Węgrami do Polski najeżdżał, Czechy trapiąc i mordując, Pelciszka też zamek, Wiślice i Lelów pod Czechami wziął, a Węgrami osadził. Bo Wacław król Czeski i Polski w Czechach mieszkał, zostawiwszy gubernatorów na swoim miejscu w Wielkiej Polaszczę Fricza Szlężaka, w Małej Mikołaja xiążę Opawskie, a w Kujawskiej ziemi Tassa Wiszemburga, jak o tym szerzej Długosz.“²¹¹

Zde tuto informaci přímo přebírá od Długosze a odvolává se na něj. Ještě horší podle Strykowskiého bylo, že do tak důležitých pozic, jakými jsou královské úřady, dosadil Čechy. To však nebylo to poslední, co Václavovi vytkl. Nejhorší podle něj bylo, že v Polsku jen dosadil místodržící a úředníky a odjel do Čech, a „w Czeskiej ziemi mieszkał“. O polské záležitosti se prý příliš nestaral, a nezajímaly jej ani nájezdy Rusů, se kterými se musela polská šlechta vypořádat sama

„...panowie i slachta... dobrowolnie się przeciw Russakom na wojnę wyprawili.“²¹²

Strykowski naznačuje, že Čech Poláky nebere v potaz a zajímá se jen o sebe. Jediné pozitivum bylo podle Strykowskiého pouze zavedení groše, protože, což přímo Strykowski píše, to byla tvrdá měna.²¹³ Neupírá mu ani titul polského krále. V této pasáži se víceméně shoduje s Długoszem. Výklad obou historiků jde prakticky po stejné linii, jako české prameny, ale je silně zabarven ve prospěch Vladislava Lokietka. Jeho prohry jsou překrouceny ve vítězství, jeho výhry jsou naopak zveličeny.

Jakoby s úlevou Strykowski píše o smrti Václava II. a následně i Václava III. Smrt Václava II. byla podle Strykowskiého úlevou i pro Vladislava Lokietka, pro kterého to byl signál k převzetí a upevnění moci nad Polskem. Václav III., který se mu v tom snažil zabránit, byl však zavražděn. Strykowski nehledá původ vraha, jehož ruka ukončila Václavův život. Na rozdíl od Długosze, který převzal celou pasáž o

²¹¹ Tamtéž, s. 342.

²¹² Tamtéž, s. 343.

²¹³ Tamtéž, s. 344.

Václavově smrti od Piccolominiho, který příčinu jeho smrti hledá v pomstě rytíře za Václavovo nezřízené a nezodpovědné chování,²¹⁴ a který přidal několik teorií převzatých od Dalimila o vrazích, které poslal Albrecht Habsburský,²¹⁵ píše Strykowski pouze o neznámém zabijákovi,

„Wacław syn króla Czeskiego i Polskiego Wacława do Polski się wyprawił, chcąc opanować królestwo Polskie, jako ojczyste, zabity jest we śpiącki na pokoju w Ołomuńcu przedniejszym mieście Morawskim, niewiedzieć od kogo.”²¹⁶

Pro Strykowského nebyl Václav ani tak důležitý, jako pro něj bylo podstatné, že Vladislav Lokietek přišel o jednoho z nepřátel.

Tato situace je Strykowskému podnětem k zamyšlení. Píše, že Čechům již vládli jen panovníci cizího původu.

„...od tego roku 1306, Czechowie dziedzica postradawszy, postronne króle i pany mieć poczęli aż do dzisiejszych czassów.”²¹⁷

Možná si tuto spojitost dostatečně nepromyslel, jelikož moc dobře věděl, že Jiří z Poděbrad byl Čech. Jak poznáme v dalších kapitolách, píše o něm poměrně obsáhle. Dá se pochopit, že původ ostatních Lucemburků, nejen Janův, mohl považovat za nečeský, ale tento závěr je poněkud ukvapený. Dalo by se na tuto myšlenku podívat několika způsoby. Buďto ještě neměl v této fázi tak dokonale prostudované materiály do pozdějších kapitol, což je sice možné, ale nepravděpodobné, protože dějiny evropských panovníků určitě znal od začátku. Co je možná pravděpodobnější, je spojení mezi panovnickým rodem a zemí, kterou reprezentuje. Rod Přemyslovců byl původním českým panovnickým rodem, stejně jako byli pro Poláky Piastovci. Ještě v době Strykowského slovo „národ“ neznamenal to, co od devatenáctého století, národ nebyl chápán etnicky, nýbrž jako reprezentativní část státu. Čili se jako národ označovala šlechta a panovnický rod nebo země původu. Sjednocovacích faktorů bylo

²¹⁴ Piccolomini, *Historie česká*, s. 100.

²¹⁵ FRB III, s. 206.

²¹⁶ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 345.

²¹⁷ Tamtéž, s. 345.

několik, jako třeba jazyk nebo příslušnost k panovníkovi. Ne nadarmo se Polsko-litevské unii, této šlechtické republice, říkalo „Rzeczpospolita obojga narodów“, neboli „Věc společná obou národů“, přičemž v tomto případě byly jako oba národy myšleny spojená šlechta tohoto soustátí. V tomto případě by položil rovnítko mezi Přemyslovce a Čechy. Nicméně když dále vypráví o Češích, píše o nich jako o stejných Češích, jako předtím. Dokonce o českých panovnicích se vyjadřuje stejně jako doposud, snad s výjimkou Vladislava Jagellonského. Na druhou stranu je tu ještě možnost, že na to jednoduše nemyslel a bylo mu to jedno, protože mu spíše záleželo na tom, jak tyto události popíše ve spojitosti s dějinami polskými. Nezajímal se asi o drobné nuance dějin českých. A vzhledem k tomu, že v tom samém století vymřely po meči tři původní panovnické královské rody, respektive hlavní linie, tří sousedních zemí, vyzní to více dramaticky²¹⁸. Pokud však chceme ještě další možnost odpovědi na tuto otázku, musíme se podívat do pramenů, ze kterých čerpal a pokud nahlédneme do Długoszovy kroniky, dostaneme další možnou, a tentokrát smysluplnější odpověď, a to, že Strykowski toto „zamyšlení“ přebрал od něho. V jeho kronice můžeme najít naprosto shodný názor na vymření Přemyslovců po meči. Píše, že

„Od tego czasu Czechy zaczęły podlegać obcym władcom, i nie wiadomo, czy ich rzędy przyniosły im więcej korzyści czy strat.“²¹⁹

Długosz i Strykowski hodnotí vládu cizí dynastie v Polsku velmi negativně, ale k vládě cizí dynastie v českých zemích se zdají nestranní. Další otázkou je, jestli toto tvrzení jen přebрал od Długosze, protože jej bral jako autoritu, anebo tento názor sdílel. Pravděpodobnější bude patrně první možnost, protože toto tvrzení nerozvádí. Na vymření Přemyslovců měl vyhraněný názor Zbigniew Oleśnicki, krakovský biskup současník Jana Długosze. Ten tvrdil, že právě smrt posledního Přemyslovce a nástup krále z „cizí“ země, znamenala vzestup českého státu.²²⁰

²¹⁸ Arpádovci v roce 1301, Přemyslovci v roce 1306, Piastovci v roce 1370.

²¹⁹ Długosz: *Roczniki*, kš. 9, s.45.

²²⁰ Jana Długosza kanonika Krakowskiego *Dziejów Polski* ksiąg dwanaście, t. 1-5, in: *Opera omnia*, t. 2-6, ed. A. Przewdziecki, Kraków 1867-1870 t. V, s. 17.

5.5.2. Jan Lucemburský

Jan Lucemburský v této kronice získal poměrně důležitou roli. Období vlády českého krále Jana Lucemburského je pro polské dějiny velmi bouřlivým obdobím. Je to období vlády Vladislava Lokietka a jeho syna Kazimíra IV. na polském trůně, vlády, která je považována za jednu z nejvýznamnějších. Zároveň se v té době vyostřily územní spory s českým trůnem, přičemž Poláci přišli o Slezsko, a ze severu na ně stejným způsobem tlačil Řád Německých rytířů.

O Janu Lucemburském píše v souvislosti s jeho ovládnutím Slezska. Popisuje, poněkud rozhořčeně, jak:

„Wrotław miasto główne Śląskie i z xięstwem Jan, król Czeski, dziwnymi a chytrimi praktykami na Henriku xiążęciu, wyszydził i opanował, a od tego czassu Wrocławskie xięstwo do Czeskiego królestwa od Polski i xiążąt Śląskich oderwane.“²²¹

To, že slezská šlechta přísahala věrnost Janu Lucemburskému, zdůvodnil tak, že byli zastrašeni Janovými výhrůzkami,

„podali się w hołd i w posłuszeństwo przereczonemu Janowi królowi Czeskiemu, groźbami ustra-szeni i jego potomkom na potym będącym królem Czeskim, przysięgli wiarę chować.“²²²

Nicméně to je v jeho očích nijak neomlouvalo, ba právě naopak a posléze o nich píše velmi kriticky. Vladislav Lokietek se tedy musel při korunovaci obejít bez slezských pánů, což bylo podle Strykowskiho velmi potupné a ztrátu Slezska nesl velice těžce. Jan Lucemburský se podle jeho slov stává největším nepřítelem Vladislava Lokietka, když píše o slezské přísaze králi Janovi,

„gruntownie się przekinęli do Jana króla Czeskiego, głównego nieprzyjaciela Władysława Łokietka króla Polskiego.“²²³

²²¹Strykowski: *Kronika Polska*, sv.I, s. 375.

²²²Strykowski: *Kronika Polska*, sv.I, s. 375.

²²³Tamtéž, s. 380.

Strykowski dále píše, že se Polsko dostalo do obklíčení mocných nepřátel, jelikož se Češi a Řád spojili, a jak Vladislav Lokietek čelil nepřátelům ze všech stran:

„Baczył też, iż Czechowie tak się byli stowarzyszyli z Krzyżakami, że ich trudno było rozłaczyć, zwłaszcza, gdy za opanowaniem Śląska i miasta Wroclawskiego, w pychę podniesieni, za pomocą Krzyżacką mieli nadzieję wszystkę Polskę w rychle posieść, bo obadwa nieprzyjaciele byli przez się dosiść silni i możni, a jednego trudno było zaczepić, ażby z obiema musiał czynić zaraz.”²²⁴

Společně s Řádem německých rytířů jsou tedy Češi Lokietkovými úhlavními nepřáteli a ten neváhá přejít do protiútok. Strykowski popisuje vpád Vladislava Lokietka do Slezska roku 1332

„Z tymże wojskiem król Lokietek do Śląska pryeciw hardym xiążętom i preciw Janowi królosi Czeskiemu ciągnal.”²²⁵

Tam proti němu stáli Janovi muži. Kriticky se Strykowski staví vůči spojení Čechů a Řádu. Tohoto tažení využívá k oslavě chabrosti tehdejšího krále Kazimíra a popisuje, jak povzbudil svým hrdinstvím polské vojsko a v jeho čele rozdrtil nepřátele na hradě Kościen,

„Kazimier królewic syn Łokietków, szwagier Olgerdów, a zięć Gediminów, poruszony, z rotą rycerstwa swojego sam na przodku idąc, przyszedł śmieie pod same blanki, którą przeważność królewicowę widząc, inszy Polacy rzucili się wszyscy na mury i do bram... Czechy i Niemce pościnali, a zamek swymi osadzili.”²²⁶

Zcela očekávatelně se Strykowski v celé situaci okolo Lokietka shoduje s Długoszem a ostatními polskými kronikáři. Jelikož jsme již viděli, jak jednotný je konsensus mezi ním a jeho předchůdci týkající se cizí nadvlády nad územím Polska, není pro nás překvapěním, že Strykowski se k celé této situaci staví naprosto shodně. Názory na toto téma měl rozhodně odvozené od názorů

²²⁴ Tamtéž, s. 377.

²²⁵ *Kronika Polska*, sv. II., s. 15.

²²⁶ Tamtéž s. 15.

Długosze. Ten ve své kronice tvrdě kritizuje jak vratislavské měšťany, tak slezské Piastovce.²²⁷ Navíc, jak víme, Długosz neúspěšně jednal o navrácení Slezska pod polskou korunu.

Ohledně Slezska se Strykowski ještě kriticky vyhrazuje vůči místní šlechtě a jako důvod pro Kazimírovo pozdější rozhodnutí nevzít si šlechtičnu ze Slezska ani z Opole, udává jejich přísahu věrnosti Janu Lucemburskému,

„ponieważ się od korony Polskiej odłączyli , a do Czechów (jako się wyższej napisało) przystali, nie byli godni tej uczciwości.“²²⁸

Král Jan Lucemburský je pro kronikáře Strykowského důležitou postavou českých i polských dějin. Strykowski je pochopitelně rozezlený, že Jan zabral Slezsko a zve jej „největším nepřítelem Polska“. Aby toho ještě nebylo dost, domluvil se Jan s křižáky, respektive Řádem německých rytířů, na obklíčení Polska z jihu i ze severu, a tak tu Strykowski popisuje boj Vladislava Lokietka proti oběma úhlavním nepřátelům polského království. Slezskou šlechtu podle Strykowského Jan zastrašil, jinak by jej neuznali jako svého pána, načež se Lokietkův syn Kazimír, pozdější Kazimír III. Veliký, rozhodl neoženit s žádnou šlechtičnou ze Slezska a později, když se rozhodovalo, koho polská šlechta zvolí za krále po Kazimírově smrti, bylo rozhodnuto, že i když ve Slezsku stále žili potomci Piastovců, a tedy příbuzní královského rodu, nikoho z jejich řad nezvolí, jelikož zradili, a raději se rozhodnou pro novou dynastii.²²⁹

Jan, jakožto nepřítel Vladislava Lokietka, jednoho ze Strykowského hrdinů, a člověk, který sebral Polsku velkou část území, Slezsko, byl pro Strykowského jasným nepřítelem, stejně jako pro pozdější české historiky, byl například pruský král Fridrich II. K tomu všemu ještě společně s křižáky ohrožoval jeho domovskou Litvu. Nikterak se jeho pohled na Jana Lucemburského neliší od pohledu jeho předchůdců, Długosze a Miechowity. Dá se u těchto historiografů vysledovat trend, který o Janu Lucemburském mluví jako o majetnickém, bojechtivém a drzém králi, který rozvrátil jakýkoliv mír a nenávidí vše polské a vůbec

²²⁷ Długosz: *Roczniki*, kš. 9, s. 150-170.

²²⁸ *Kronika Polska*, sv. II. s. 18.

²²⁹ Tamtéž, s. 18.

slovanské²³⁰. Když Strykowski popisuje jeho smrt, nazývá jej slovy „Král Jan slepý, velký a hlavní nepřítel koruny polské a litevské“,

„Tegoż roku Augusta miesiąca 27 dnia, Jan król Czeski ślepy, wielki a główny nieprzyjaciel korony Polskiej i Litewskiej, był zabit na wojnie, ty gdy wskoczył między ufly Angielskiego wojska pomagając z Czeskim wojskiem Philippowi Francuskiemu królowi krewnemu swojemu, przeciwko Edwardowi królowi Angielskiemu.”²³¹

5.5.3. Karel IV.

Karla IV. na druhou stranu vnímá jako diplomata a státníka. Nevěnuje se mu tak často a emotivně, jako jeho otci, ani tak detailně jako jeho synům. Poprvé se objevuje v kontextu výše zmíněných tažení jako doprovod Jana Lucemburského. Karel je pro něj spíše římským císařem, než českým králem. Alespoň jej takto tituluje daleko častěji, a když se o něm čas od času zmíní, tak v kontextu jeho působení jako císaře. Zmínky o něm jsou však velmi sporadické.

Nejdelší a nejdetailnější zmínku o Karlu IV. najdeme v části popisující diplomatické úspěchy Kazimíra IV. Je jí popis Karlovy svatby s Eliškou Pomořanskou. V kronice o ní Strykowski píše jako o Helsbietě, dceři Bohuslava Štětínského. Popisuje svatbu jako velkou událost. Oslavy prý trvaly dvacet dní. Považuje ji za velký úspěch Kazimírovy diplomacie, jelikož se mu tím podařilo propojit oba královské rody a zajistit s římským císařem a českým králem mír a upevnit vztahy.²³²

„tegoż roku za Karolussa cesarza i króla Czeskiego wnuczkę swoje Elżbietę, xiążęcia Sczecińskiego Bogusława córkę, która była urodzona z wnuczki Gediminowej Helżbiety, w małżeństwo wydawał, na którym sławnym weselu przez 20 dni z wielką hojnością sprawowanym.”²³³

²³⁰ Długosz: *Roczniki*, kš. 9, s. 91, 110, 121.

²³¹ Strykowski, Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 25.

²³² Tamtéž, s. 37.

²³³ Její babičkou byla Aldona, dcera Gediminova a Kazimírova manželka.

Nejzajímavější však na této zmínce je část, kde Strykowski popisuje Eliščin původ. Ten je pro něj velice důležitým aspektem. Není to překvapující, jelikož Eliška byla Kazimírovou vnučkou a jejím pradědečkem byl litevský velkokníže Gedimin. Oba muži byli pro Strykowského velmi důležitými osobnostmi dějin jeho země. Dokonce z textu vyznívá, že Eliška je důležitější osobou a ten, kterému byla prokázána čest, je císař Karel. Píše o jejím vznešeném původu a pohostinnosti Poláků. Jak již bylo řečeno, využívá této události k vyzdvihnutí polské a litevské prestiže:

„Helźbietą cessarzowi poślubioną, wnuczką Kazimierzową, a prawnuczką Gedimina Wielkiego Xiądza Litewskiego. Tych też wszystkich królów i xiążąt ze wszystkimi gośćiami, jeden mieszczanin Krakowski, rajca, Werinek imieniem, będąc szafarzem królewskim, w domu swoim kilka dni częstował i hojnie wszystkich udarował, tak iż samemu królowi Kazimierzowi i panu swemu dał upominki, które na sto tysięcy złotych we złocie szacowa tymże weselu ci wszyscy królowie i cesarz wieczne przymierze między sobą spólnymi przysięgami uczynili, zatarwszy pierwsze waśni.”²³⁴

Jak bylo výše zmíněno, důvody, proč tuto událost Strykowski podal takto, nejsou překvapující. Slavnosti se účastnila celá řada panovníků a šlechticů, mezi něž patří česká a moravská šlechta, Vladislav Opolský, Boleslav Svídnický, knížata mazovský a opolský, a dokonce dánský král.²³⁵

5.5.4. Synové Karla IV. Václav a Zikmund

Karlovi synové nezaujmají ve Strykowského srdci příliš vřelé místo. Již od začátku k nim přistupuje jako k mužům, u kterých zdaleka převažují negativa nad pozitivy. Oběma bratrům se výrazně věnuje při popisu konfliktu mezi polsko-litevskou unií na jedné straně a Řádem německých rytířů na straně druhé. Václavovy snahy o mír byly prý chabé a bez výsledku a Zikmund za zády všech intrikoval a tajně se spiknul s křižáky za zády Jagiellovými, který jej považoval za přítele a za toho, který tento konflikt vyřeší a pomůže nastolit mír.

²³⁴ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 37.

²³⁵ Tamtéž, s. 37.

Synové Karla IV. v této části kroniky hrají velkou roli, a to především mladší z bratrů, Zikmund. Oba se snaží vystupovat jako třetí strana, která pomůže konflikt vyřešit. Nejsou však příliš úspěšní, a Strykowski je za to náležitě kritizuje. Ani k jednomu z bratrů se nevyjadřuje pozitivně. Václav je pro něj opilec a Zikmund je prohnáný manipulátor.

Strykowski popisuje, jak se snažili zasáhnout do sporu o Dobrzyńsko a Żmudź. O toto území soupeřili Witold, velkokníže litevský a bratranec Vladislava II. Jagiella, a řádový velmistr Ulrich. Václav měl obě strany usmířit jako nestranný soudce. Navrhl, že převezme vlastnictví nad oběma územími, která, po úvaze, předá straně, u které sám uzná, že má na ně větší nárok,

„król Czeski uczynił wyrok, aby mu w moc dali do roku Dobrzyńską ziemię, a on potym miał ją spuścić temu, kogoby rozumiał k niej większą sprawiedliwość.”²³⁶

Tento návrh však Vladislav Jagiello zavrhl, jelikož nevěřil, že druhá strana verdikt tohoto soudu uzná a Václava nepovažoval za dostatečného garanta. Také se mu nelíbilo, že se Václav snažil zasahovat do vnitřního chodu jeho státu, když si podmínil, aby byl králem polským volen vždy někdo ze západu, a tedy z polských zemí, nikoliv z litevských. Chtěl tak prý zamezit tomu, aby se králem stal pohan a zajistit, aby se koruna předávala mezi křesťany,

„Skazał też aby Polskie królestwo nigdy ze chodniego kraju, jako z Litwy i z Moskwy, nie wybierało króla, jedno z zachodniego, mieniąc tam być wszystko pogany. A król Władisław nie czekając wyroku Czeskiego króla, do Litwy odjechał, gdzie z bratem Witoldem potajemnie się zmówili, Pruskim Krzyżakom wojnę odpierać.”²³⁷

Jagiello tedy nedbal slova Václavova a po poradě s Witoldem, bratrance vyslal do Uher, aby se tam poradil s králem Zikmundem, od kterého si sliboval lepší výsledek. To však nebylo o nic lepší, jelikož se Zikmund podle Strykovského snažil Witolda zmanipulovat, aby se obrátil proti Jagiellovi. To Witolda, jakožto

²³⁶ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 118-119.

²³⁷ Tamtéž, s. 118-119.

rytířského válečníka, rozhořčilo, a ihned se vrátil za svým bratrancem, kde mu o všem řekl. Strykowski píše, že tato zpráva rozzlobila polskou šlechtu žijící v Uhrách, která následně odjela ze země,

„A zatym namawiał Witołta, aby odstąpił brata Jagieła, chcąc go królem Litewskim uczynić, jeśliby z nim i z Krzyżakami przeciw Polakom stał... Ale Witołt, wyrozumiawszy jego chytrą zdradę, nie żegnając go, ani czołem za cześć bijąc, odjechał do Polski... A Witold przyjachawszy do Sądca bratu Jagielowi wszystkie namowy i praktiki Sigmuntowe objawił.”²³⁸

Stejně jako Strykowski, vykládá tuto situaci také Długosz. Strykowski ji tedy určitě převzal z jeho kroniky. Długosz dokonce podává ještě detailnější popis událostí, kde se Václavovi vyloženě vysmívá a zdůrazňuje, dokonce daleko barvitěji než Strykowski, Václavův slabý vliv a nečestné chování. Dokonce se do něj „obouvá“, když popisuje, jak nevhodně se choval k polským poslům.²³⁹

Václav byl pro něj jen opilcem, který byl nezodpovědný a nestaral se o nic než jen o své potěšení. Objevuje se u něj stereotyp, stejně jako i u jeho předchůdců, kdy byl Václav popisován tímto nevládným způsobem a považován pouze za nezodpovědného bohéma. Očividně byl již od začátku ovlivněn Długoszovým popisem tohoto panovníka. Popisuje a zdůrazňuje to, že jej nikdo nebral vážně, nedalo se mu věřit a nebyl schopen samostatného rozhodnutí. Nezládl svou roli rozhodčího ve sporu mezi polským trůnem a křižáky, nebyl schopen držet své poddané „na uzdě“, a nezládal své panovnické povinnosti. Záleželo mu jen na zábavě a pohodlném životě. Tento stereotyp opilého, líného, neschopného a slabého človíčka můžeme nalézt v řadě jiných kronik. Strykowski při jeho popisu ale očividně vychází z Długosze. Długosz jej popisuje v naprosto stejném světle, kritizuje jej velmi obsáhle kvůli tomu, jak si počínal při soudu mezi Řádem a Polskem²⁴⁰, Strykowski dokonce tento stereotyp podepřel historkou, ve které se

²³⁸ Tamtéž, s. 126-127.

²³⁹ Długosz: *Roczniki*, kš. 10, s. 61.

²⁴⁰ Długosz: *Roczniki*, kš. 10 i 11, s. 41-42.

prý Václav po požáru jednoho z hradů zajímal v první řadě o stav vinného sklepa. Na ničem jiném mu prý nezáleželo.²⁴¹

Zikmund byl pro Strykowskiho poměrně problematickou postavou, jelikož byl sice švagrem polského krále Vladislava II. Jagiella, ale zároveň spolupracoval s Německými rytíři, a vše, co dělal, bylo podle Strykowskiho vypočítavé. A právě jako podlého intrikána jej nakonec Strykowski popisuje. Krom toho je pro něho i zrádcem. Snažil se rozvrátit přátelství mezi polským králem Vladislavem II. Jagiellem a jeho bratrancem, litevským velkoknížetem Witoldem a zapříčinit tak válku mezi těmito příbuznými. Podle Strykowskiho se tak vůči Jagielovi dopustil dvojité zrady. Zradil jej jakožto švagr, a ještě proti němu chtěl poštvat bratrance. Toto počínání Strykowski odsuzuje.²⁴² Inspiruje se při Zikmundově popisu opět u Długosze. Długosz totiž také popisuje Zikmundovo podlé chování a intrikování. Zikmundovu snahu přemluvit Witolda popisuje stejně,²⁴³ a proto je patrné, že tuto informaci Strykowski převzal od něj. Však také považuje Zikmundovy problémy v českých zemích za náležitý trest, stejně jako Długosz. Oba bratři jsou pro Strykowskiho spíše negativními postavami dějin a kritikou na jejich adresu nikterak nešetří.

5.5.5. Jiří z Poděbrad

Téma vlády Jiřího z Poděbrad je ve Strykowskiho kronice poměrně důležité. Strykowski českému králi Jiřímu z Poděbrad jednoduše říká „Jiřík“ („Jerzyk“ v originále). Prvním místem, kde o něm píše je kapitola, kterou pojmenoval „Omyly Letopisců litevských. Časem, místem a nepřítelem“. Letopisci litevskými myslí autory Litevské kroniky, jejíž pasáže se díky tomu, že je zakomponoval do své kroniky, dochovaly.

V kapitole se dle jeho slov snaží napravit škody, které napáchali litevští historikové, protože některé události mylně popsali. Konkrétně se v našem případě jedná o bitvu u Chojnice, kterou polská strana prohrála. Pro nás není

²⁴¹ Strykowski, Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 126-127.

²⁴² Tamtéž, s. 127.

²⁴³ Długosz: *Roczniki*, kš. 10 i 11, s. 64-65.

většina jeho oprav a výtek příliš důležitá. Jedna je pro nás však v tomto kontextu zásadní. Emotivně působí jeho kritika popisu účasti krále Jiříka na této bitvě, a to na straně Řádu. Je podle něj chybou domnívat se, že spolu kdy Jiřík a Kazimír bojovali. Píše, že byli vždy přáteli a dokazuje to schůzkou v Hlohově roku 1462, kde se dohodli na společné obraně proti Turkům.²⁴⁴ Jako další důkaz uvádí, že pokud Jiřík svolával jakékoliv důležitější jednání, či sněm, pozval si Kazimíra jako jednatele a pomocníka. V tuto chvíli se Strykowski věnuje důležitosti krále Kazimíra a jeho funkci arbitra. Krále Kazimíra v kronice líčí velice pozitivně, jako skvělého diplomata a důležitého panovníka, a k tomuto se mu popis přátelství a spolupráce s českým králem Jiříkem velice hodí.²⁴⁵

Ohledně vztahu Jiříka a Kazimíra se ještě Strykowski věnuje situaci, která vypukla v důsledku separatistické snahy vratislavských měšťanů. Ti vyslali poselstvo ke králi Kazimírovi, aby jim vojensky pomohl odtrhnout se od země krále Jiříka, protože nechtěli krále rozdílného vyznání. Kazimír byl však zaneprázdněn válkou proti Řádu a nemohl jejich prosbu vyslyšet. K tomu ještě Strykowski dodává, že proto najal množství českých žoldnéřů, aby doplnil stav po prohrané bitvě u Chojnice. Jiřík poslal roku 1466 proti vzpurným vratislavským měšťanům vojsko vedené hejtmanem Ctiborem Tovačovským, které se však nezastavilo ve Vratislavi a následně táhlo dále do Polska, vyplenilo Čenstochovský klášter i s přilehlým městem, s čímž nemohl Kazimír nic udělat, jelikož byl zaneprázdněn na severu země. Strykowski zde píše, že netuší, zda takto jednal na rozkaz Jiříkův, nebo jestli se rozhodl pokračovat v tažení sám. Co nicméně Strykowski píše s jistotou je, že Kazimír hledal u Jiříka spravedlnost za tento nepřátelský akt, který jeho zemi takto poškodil. Jiřík Kazimírovi přísahal, že o Tovačovského tažení do Polska nevěděl a slíbil mu, že polskou stranu odškodní na společném sjezdu, který se měl konat na den svatého Ondřeje. Zajímavé je, že Strykowski, na rozdíl od Długosze, nekritizuje Jiříkovo vyznání, kde může. Długosz separatistické snahy Slezska chválí a považuje za spravedlivé kvůli tomu, že jakožto králi heretikovi,

²⁴⁴ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 245.

²⁴⁵ Tamtéž., s. 245.

mají právo vypovědět mu poslušnost.²⁴⁶ Strykowski zde sice události okolo odboje proti Jiříkovi popisuje prakticky shodně jako Długosz, ale vypouští kritiku vyznání, pro což jako vysvětlení můžeme spatřovat jeho poznámku, že stejně o této události pojednává i Cromer.

„zaprzat się iż o tym niewiedział, ale jednak chcąc wszytki szkody nagrodzić Kazimirzowi w Bitomiu na dzieii S. Andrzeja zjazd złożył. O tym Cromer fol. 387 secundac editionis.”²⁴⁷

Cromer naproti tomu v tomto případě očividně vychází z Długosze. Strykowski dále Jiříkovo vyznání nezvýrazňuje tak silně, jelikož je pro něj, zdá se, výhodnější udělat z něj na prvním místě přítele krále Kazimíra, aby mohl pokračovat ve vykreslování tohoto polského krále jako rozumného, přátelského a čestného diplomata a panovníka. Jak bylo již zmíněno výše, Strykowski vypichuje, že Jiřík a Kazimír vždy spolupracovali. Podklad pro tvrzení, že Jiřík a Kazimír vždy vystupovali jako přátelé, spatřuje v Kromerovi:

„Tenże Jerzyk król Czeski arbitrem albo jednaczem brał sobie zawždy Kazimirza, o czym tenże Cromerus fol. 392 editionis secundae.”²⁴⁸

Podle Strykovského byl Jiřík čestný a mírumilovný člověk, a to i přesto, že byl „nakažený“ Husovým učením. Poukazuje na to, jak se jej křižáci snažili zatáhnout do boje proti Polákům, ale Jiřík nikdy nezradil svého spojence Kazimíra, se kterým se dokonce dohodl na společné obraně proti Turkům. Je v jeho kronice vesměs popisován jako čestný a mírumilovný panovník s dobrým smyslem pro diplomacii. O Jiřím z Poděbrad Strykowski mluví naprosto odlišně od Długosze. Ten byl Jiříkovým současníkem, a jakožto kněz, který byl věrný církevní hierarchii, odsuzoval prakticky vše, co mělo s Jiříkem něco společného.²⁴⁹

²⁴⁶ Dzieje polski V, s. 248.

²⁴⁷ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 245.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 245.

²⁴⁹ Długosz: *Roczniki*, kš. 11; Długosz, *Dzieje polski V*.

5.5.6. Vladislav Jagellonský

Dalším panovníkem, kterému se Strykowski výrazněji věnuje, je Vladislav Jagellonský, český a uherský král. Začíná hned od začátku, a to konkrétně korunovací Vladislava Jagellonského a událostmi, které jí předcházely. Nejdříve se rozepisuje o poselstvu, které přišlo s nabídkou české koruny ke králi Kazimírovi ještě před smrtí krále Jiříka. Chtěli, aby ji přijal buďto on, nebo jeho syn Vladislav. Kazimír posléze po smrti Jiříkově sám vysílá své posly do Prahy, aby využil předešlé nabídky a navrhl nejdříve sebe pro český trůn. Dále Strykowski píše, že česká šlechta se mezitím přiklonila spíše ke kandidatuře Vladislavově. Vypravili se tudíž její představitelé do Polska, aby vyjednali jeho rychlou korunovaci. Podle Strykowského slov ji chtěli co nejdříve, což se však nelíbilo Sejmu („Senátu“). Ti chtěli Vladislava ponechat jako litevského velkoknížete a český trůn přenechat Matyáši Korvínovi. Ke Strykowského úlevě se však Kazimír rozhodl neuposlechnout přání Sejmu a vyslal četnou výpravu do Prahy, které se účastnila tehdejší polská elita včetně Jana Długosze, jehož přítomnost Strykowski zvýrazňuje, jelikož byl nejen učitelem Vladislavovým, byl také Strykowského inspirací, jeho předchůdcem a autorem díla, ze kterého z velké části vycházel. S výpravou dva dny jel i sám Kazimír. Jakmile dorazila do Čech, naproti se jí vydala elita česká, a ta jej vítala s ovacemi a náležitými poctami.²⁵⁰ Zde se víceméně drží Długoszova výkladu. Jen celou situaci nepopisuje tak detailně. Pro Długosze byla tato doba současností a co je ještě podstatnější, byl svědkem mnoha těchto událostí, a proto se jí věnoval v podstatě nejvíce, alespoň co se týče českých dějin. A také proto má na toto období nejvyhraněnější a nejosobnější názory. Na druhou stranu pro Strykowského to byla „jen“ další možnost, jak ukázat Jagellonce a Polsko v co nejlepším světle.

Podle Strykowského se příkladem české šlechty nechala inspirovat šlechta uherská, která dle jeho slov již nedokázala snášet tyranii Matyáše Korvína.²⁵¹ Požádali Kazimíra, aby jim poslal svého stejnojmenného syna Kazimíra a dosadil

²⁵⁰ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 273.

²⁵¹ Očividně se již ze začátku Matyáš Korvín profiluje jako záporná postava Strykowského vyprávění.

jej tak na uherský trůn. Matyáš se nenechal zaskočit, a jakmile se dozvěděl o armádě, kterou proti němu poslal polský král, nelenil a sebral armádu svou na Moravě a ve Slezsku, a okamžitě vytáhl Kazimírovu vojsku v ústřety. Šlechtici, kteří přišli s návrhem dosadit Kazimíra na trůn, byli Matyášem buďto zastrašeni anebo podplaceni. K válečnému střetu však nakonec nedošlo. Papež poslal zprávu po apoštolském nunciovi (Strykowski nespécifikuje, o kterého se jednalo), ve které Kazimíra žádá, aby ukončil veškeré boje s Matyášem, jelikož jej křesťanstvo potřebuje v boji proti turecké hrozbě.²⁵²

Strykowski píše hned o několika událostech, které se týkají střetu Jagellonců s Matyášem Korvínem.²⁵³ Je v kronice vyličen pokaždé v negativním světle a jako agresor. Píše o něm, že nebyl ochoten dodržet příměří uzavřené mezi ním a Vladislavem a nadále plenil české země. Vladislav potřeboval pomoc od svého otce. Nejprve dostal pomoc ve formě peněz, protože Kazimír měl mnoho jiných starostí jak s Tatary, tak i se slezskou šlechtou, která byla v té době věrná Matyášovi a útočila na polské hranice. Oba jagellonští králové se ale přeci jen dohodli na společné kampani a vypravili se směrem na Vratislav, kterou oblehli. Podle Strykovského byla tato spojená armáda tak zastrašující, že se Matyáš, který na toto vojsko shlížel z jedné z věží ve Vratislavi, „tahal za vlasy a v panice vzdychal:

„Mathiasz też obwarował był obóz swój pod miastem u klasztora Ś. Wincentego, z którego patrzył milczkiem, coby królowie z nim poczynać chcieli, z wzdychaniem i rwanini włosów często mówiąc: iżby snadnie mógł wszystkie okrąg świata opanować, gdyby tak wielkie i takie wojska miał, jakie i jako wielkie przeciw jemu nieprzyjaciele jego król Polski i Czeski przywiedli. Ale wszyscy leniwie a niczemnie czas trawili, żadnej rzeczy pożytecznej nie stanowiąc w piczowaniu naszych nieporządknie się tułających bardzo wiele ustawicznie chwymano, tak iż pełne wieże i turmy wszystkie w racławskie więźniów były, nad to się

²⁵² Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 274.

²⁵³ Více k tématu v: Baczkowski, Jan: *Walka o Czechy w latach 1471–1479*, Kraków: nakładem UJ, 1995.

obóz naszym zapalił w gwałtowny wiatr, gdzie wiele ludzi, sprzętów wojennych, koni i wozów pięset, namiotów i żywności pogorzało. A jako pisał Długosz, Miechovius i Cromerus, iż w woziech na poły zgorzałych najdowano monstrancie albo noszenie naświętszej tajemnice wiary chrześcijańskiej Ciała Pańskiego, dla czego tę plagę przepuszczoną być wierzyli.”²⁵⁴

Podle Strykowskiho jagellonské vojsko udělalo tu chybu, že „zahálelo“ v táboře, což se nakonec oběma králům vymstilo, jelikož se po táboře rozšířil požár, který následkem silného větru „zahubil mnoho lidí i koní a spálil vozy se zásobami“. Matyáš situace využil a své vojsko rozdělil na dvě části. Jednu část poslal proti zbytkům jagellonské armády a druhou do Velkopolska plenit. Následně na to začal šířit fámy, že jeho šťastné vítězství byla vůle boží a že ušetřil mnoho nepřátel, nad nimiž se smíloval, jelikož byl správným křesťanem.²⁵⁵ Toto nepovedené tažení Strykowski popisuje shodně s Długoszovým popisem a Strykowski určitě v tomto případě opět z Długosze vychází. Ten zmiňuje naprosto stejné důvody i následky onoho požáru. Používá téměř shodnou rétoriku, a především se stejně vyjadřuje o Korvínovi. Oba rozčíleně popisují Korvínovu „chvástavou“ zprávu o svém vítězství nad oběma Jagellonskými králi. Strykowski ji zachycuje takto:

„A Mathiasz, jako był jego chełpliwy obyczaj, triumfując do wszystkich panów chrześcijańskich o swoim zwycięstwie rozpisał, iż dwu królów możnych poraził, a iż wszystkie ich wojska mógł snadnie wygładzić, by się był chrześcianinem będąc nad chrzcściany nie zlitował. Ludzie też uczeni, w których się bardzo kochał i hojnie opatrował, wierszami i pisanim, sławę jego rozgłassali.”²⁵⁶

Strykowski se později věnuje českým zemím v rámci nepokojů, které probíhaly roku 1483 v Praze. Popisuje, jak musel Vladislav utéci z Prahy do Kutné hory, jelikož vzbouření heretici vtrhli do pražských radnic, novoměstské i staroměstské

²⁵⁴ Tamtéž, s. 278.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 278.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 278.

a povraždili radní. Dodává, že ani pražští duchovní před nimi nebyli v bezpečí a pražské kláštery skončily vydrancované.²⁵⁷

Později se Strykowski raduje z usmíření obou bratrů v kapitole *O vyrovnání bratrů Vladislava Uherského s Albrechtem Polským a Alexandrem, velkoknížetem litevským*, kde píše, že se oba bratři po Albrechtově korunovaci udobřili díky společnému nepříteli, tureckému sultánovi.²⁵⁸

Strykowski se dále věnuje problému příslušnosti Slezska. Píše, jak Vladislav Jagellonský a jeho syn Ludvík jednali ve Vratislavi o tom, jestli mají tamní měšťané přísahat věrnost koruně české, či uherské. K tomu Strykowski dodává, že správně by mělo Slezsko patřit Polákům, načež jakoby smutně dodá, že jej nedbale ztratili.²⁵⁹

O Ludvíkovi, o kterém se zmiňuje v kontextu nástupnictví po jeho zesnulém otci, Strykowski nepíše příliš nadšeně. Podle něj Ludvík nedokázal dobře vládnout. Mluví o něm jako o slabém a nerozhodném panovníkovi. Navzdory pomoci z Polska v podobě arcibiskupa Jana Laského z Hnězdna, a vojvody Lubelského, Andreje, se mu nepodařilo stabilizovat české království natolik, aby s tím byl Strykowski spokojen a kritizuje jej za jeho věčný pobyt v Uhrách, kde se o záležitosti českých zemí příliš nestara.²⁶⁰ Svůj popis Ludvíkovy vlády pochopitelně završuje jeho prohrou a smrtí v bitvě u Moháče roku 1526. Popisuje ji jako „nešťastnou a politováníhodnou událost, která znamenala úpadek uherské koruny“.²⁶¹

Pro Strykowského byla bitva u Moháče kapitolou uherských dějin, takže se jí věnuje pouze v jednom odstavci. Tam popisuje Ludvíkovu smrt a zmiňuje dobytí Budína Sulejmanovým vojskem.

Vladislavův největší rival Matyáš Korvín je Strykowským popsán jako krutý, podlý a celkově odporný nepřítel. O Korvínovi Strykowski píše jako o panovníkovi,

²⁵⁷ Tamtéž, s. 286.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 306.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 307.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 388.

²⁶¹ Tamtéž, s. 393.

který se schovává za papeže, jehož autoritu jakožto dobří křesťané český král Vladislav Jagellonský a jeho otec polský král Kazimír IV., uposlechli, když je žádal, aby Matyášovu agresi neopětovali, uzavřeli s ním mír a nechali jej válčit s Turky. Načež Korvín tento mír porušil a podle začal plenit Moravu a Slezsko.²⁶² Vladislav požádal o pomoc otce a společně jej oblehli u Vratislavi. Strykowski tu popisuje, jak začal uherský král Matyáš panikařit, když uviděl mohutnou armádu obou Jagellonců. Strykowski tu tedy vyzdvihuje moc Jagellonců a zároveň zesměšňuje jejich nepřítel. V táboře obléhatelů však vypukl požár a Matyáš byl zachráněn šťastnou náhodou, nikoliv svým bojovým uměním a hned toho využil, aby se chvástal o vítězství a že je všechny nepobil, protože je dobrým křesťanem a smiloval se nad nimi.²⁶³ Vítězství mu Strykowski jednoduše přiznat nemůže. Při jeho popisu patrně opět vychází z Długosze, jelikož jej častuje stejnými výtkami a dokonce prakticky shodně popisuje jeho střet s Jagellonskými králi.²⁶⁴

5.6. Několik dalších zmínek týkajících se českých zemí

V této kapitole zmíním ještě několik krátkých zmínek týkajících se českých zemí, ve kterých například najdeme informace o českých groších. Pro Strykovského kroniku není žádnou raritou, že se v ní objevují Pražské groše, které byly rozšířené i v Polsku a Strykowski o nich píše jako by pro něj byly běžnou měnou. Ostatně se také v Polsku používaly jako jedna z hlavních stříbrných měn, jelikož zásoby stříbra v Polsku nebyly tak velké jako u nás, a na rozdíl od italských zemí se zde ani nepřetavovaly na domácí měnu.²⁶⁵ Píše o tom, že tuto měnu do Polska přinesl Václav II. a uznává, že groše se v Polsku díky Václavovi staly stabilní měnou a dále se rozšířily po celé východní Evropě.

„Wacław będąc na królestwo Polskie z Czeskiego koronowany roku 1300, naprzód pierwszą monetę srebrną grosze czeskie, które dziś po półtora grosza polskich idą, do Polski jako nowinę na nowe królestwo

²⁶² Tamtéž, s. 272-273.

²⁶³ *Kronika Polska*, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiiego. Sv. II, ed. Nikołaj Malinowski. Varšava 1846., s 278.

²⁶⁴ Długosz, *Dzieje polski* V. s. 589-590.

²⁶⁵ PÁNEK, Ivo: Wartość nominalna najstarszych groszy praskich. Pánek, Ivo. *Wiadomości Numizmatyczne* 16, (1972,) s. 7-17.

przynióst, a potym od niego drudzy królowie Polscy dopiero poczęli monetę grosze, półgroszki, i kwartniki pod swoim koronnym Polskim znakiem kować: gdyż przedtym stuczkami siekanego złota i srebra, także skurkami wiewiórczymi, albo bielczanymi, lisimi i inszego zwierza towarami. Według rozmaitych frymarków tak Polacy, jako Russacy. Litwa, i Mazurowie, zwykli byli kupie swoje odpraw ować, aż się w ten czas Polacy od Czechów, a Litwa od Polaków i monety piennej używać, i gospodarstwo domowe porządniej stanowiąc nauczyli.”²⁶⁶

Další zmínky o groších se týkají mimo jiné transakcí mezi polskými a litevskými panovníky a Řádem německých rytířů.²⁶⁷ Hovoří také o peněžitém daru jednoho tisíce kop Pražských grošů, jež Jagello poslal svému bratranci Witoldovi, které mají být využity na vzdělání jeho bratra Swidrigiella, který se měl stát dalším litevským velkoknížetem.²⁶⁸ Místy píše o vyložení „Pražských groších“, jindy jen o „groších“.

Spojitost mezi Litvou a českými zeměmi můžeme ještě najít ve zmínce o vzniku litevské koleje v Praze, kterou u pražské univerzity založila Hedvika z Anjou. Ta ji založila ještě před vznikem univerzity v Krakově a stala se logickým místem, kam mohla jít studovat šlechta z Litvy, která se v té době začala více orientovat směrem do Evropy²⁶⁹. Tuto zprávu převzal z Długoszovy kroniky, který se o koleji zmiňuje shodně v desáté knize Roczniků.²⁷⁰ Tyto zmínky jsem zde uvedl z toho důvodu, že napomáhají doplnit obraz, jak moc byly české i polské země propojeny a také to, že jediné pojítka nebylo jen náboženství nebo války, ale i obyčejný život, obchod a vzdělání. Bohužel Maciej Strykowski se historii věnuje konzervativněji, a proto popisuje především dějiny šlechty, panovníků a válek. Jde, dalo by se říci, na jistotu, nepouští se do žádných experimentů.

²⁶⁶ Strykowski: *Kronika Polska*, sv.I, s. 344-345.

²⁶⁷ Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 145.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 106.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 118.

²⁷⁰ Długosz: *Roczniki*, kš. 10, s.290.

5.7. Konec zájmu o české dějiny

Dále se událostem spojeným s českými zeměmi Strykowski věnuje jen minimálně. Vyměření českých Jagellonců po meči, jako by pozbylo psát o českých záležitostech významu. Ostatně, jak jsem psal v úvodu, polské i české prameny hovoří o zemích svých protějšků nejvíce, když mají společné body zájmu. Jakmile tedy Strykowski přešel do období, kdy se pozornost Polsko-litevské unie přenesla na východ, nebylo třeba o českých zemích nadále psát. Přece jen slouží jako nástroj pro popis dějin polských a oslavu polské důležitosti.

Je velice pravděpodobné, že důvodem konce zájmu o popisu českých dějin bude také fakt, že Długoszova kronika končí vládou Vladislava Jagellonského. Drtivou většinu informací o dějinách českých zemí, které Strykowski do své kroniky vložil, pochází právě od Długosze. Jakmile tedy jeho hlavní zdroj pro české dějiny vyprchal, přestal o nich Strykowski psát.

Ani v případě Habsburků, kteří se chopili vlády v Čechách a Uhrách, se nepouští do rozsáhlejších popisů. Nerozepisuje se ani v případě převzetí původně Jagellonských území Ferdinandem Habsburským. Najdeme tu dvě malé zmínky o tom, že Jan Zápoleský, kterého si vybrala část uherských pánů, byl Ferdinandem poražen²⁷¹ a následně jako nárok na uherský trůn uvedl manželství s Annou, dcerou Vladislava Jagellonského.²⁷² Dohodu mezi Vladislavem a Karlem V. o vzájemném následnictví tu Strykowski nezmiňuje.

Zbývají jen dvě zmínky, z nichž první je Strykovského krátký popis útěku knížete Dimitra Sanguskoviče. Ten se pokusil schovat v Čechách před spravedlivým trestem, byl však dopaden před Prahou a následně přišel o život.²⁷³

Poslední zmínka, nad kterou se ještě musíme pozastavit, je jeho popis volby polského krále po útěku Jindřicha z Valois, který se vzdal polského trůnu ve prospěch trůnu francouzského. Strykowski tu vypisuje argumenty všech kandidátů, které předložili, a jedním z nich je císař římský a král český, Maxmilián

²⁷¹Strykowski: *Kronika Polska*, sv. II, s. 394.

²⁷²Tamtéž, s. 394.

²⁷³Tamtéž, s. 407.

II. O Maxmiliánovi píše jen krátkou poznámku, že poté, co byl zvolen Štěpán Bathory, si „Do království nebezkeho zanechavše toho polského, si pospíšil.“²⁷⁴

²⁷⁴ Tamtéž, s. 425.

6. Závěr

Postupně jsme si mohli vytvořit obraz Čecha, jak vypadá v kronice, kterou napsal Maciej Strykowski. Zatímco byla předchozí kapitola zaměřená především na komentování zmínek událostí českých dějin a osobností, nebo s nimi spojených, které tohoto kronikáře zajímaly, na závěr se bude tato práce snažit o poskládání finální podoby „typického Čecha“, jak jej Strykowski chápal. Obraz Čecha se dělí na několik částí:

6.1. Čech jako bratr, i jako rival

Když chceme vytvořit obraz Čecha, který se nám snaží Strykowski vykreslit, všimneme si hned na začátku, že Čech se ve Strykovského kronice chová jako „nepřející bratr“. Ostatně Kronika začíná tím, jak Slované přicházejí do Evropy, mezi nimi bratři Čech a Lech. Vztah Čechů a Poláků je v jeho kronice popisován v intencích bratrské rivality. K tomu přispívá příbuznost panovnických rodů obou zemí, jejíž síla se pohybuje od královských sňatků až dokonce po sdílení dynastie. Během čtení Strykovského kroniky se dozvídáme, jak se Češi snaží zasahovat do dění v Polsku a neustále Poláky provokují. V řadě situací se Poláky snaží rozhádat, aby mohli Češi nebo jejich spojenci mocensky ovládnout části polského státu.

6.2. Čech jako bojovník a žoldák

Čech v této kronice také vystupuje velice často jako žoldněř. Poláci se s Čechy často setkávali v rámci ozbrojených konfliktů. Někdy se Češi ocitli na straně Poláků, jindy na straně jejich nepřítelů. Ve většině případů Češi fungovali jako najatí zbrojnoši. Prvně se takto o Češích ve Strykovského kronice dozvídáme v rámci křížových výprav proti pohanské Litvě a Žmudi. Jelikož tyto země byly ve Strykovského době součástí Rzeczpospolity, tedy jeho země, odsuzoval je stejně.

Čeští válečníci ve Strykovského kronice nebyli zdaleka jen křižáky. Když Strykowski mluví o Češích jako takových, nejčastěji je zmiňuje jako bojovníky účastníky se konfliktů, v nichž si je najala ta, či ona strana. Budťo si je najali nepřátelé a stávají se z nich podle Strykovského popisu zbabělí slaboši, kteří nedokážou soupeřit s polskou vojenskou mocí a hrdiny polských dějin, nebo jsou

to užiteční zkušení vojáci, kteří si vybrali za žold bojovat s těmi, kteří jsou hodni vítězství, což jsou pochopitelně v této kronice Poláci.

Nebylo by od věci zmínit také konkrétního českého žoldnéře. Tento člověk nám již není neznámý. Je to již zmiňovaný Oldřich Červinka. Je zde třeba poznamenat, že se Strykowski značně kuriózně staví k tomuto českému žoldnéři, který byl velitelem Malborku, největšího hradu a hlavního města Řádu německých rytířů. Rytíři jemu a jeho mužům nezaplatili žold, místo čehož jim velmistr hrad zastavil. A tak toho Kazimír III. využil a zaplatil žoldnéřům, aby mu hrad předali. Strykowski tu nemluví o úplatnosti, nemluví tu o Červinkově zradě na jeho zaměstnavateli, jen o veliteli a mužích, kteří si zasloužili své peníze. Byl prý přátelský a příznivý k Polákům. Červinka prokázal Polákům velkou službu a za to si od Strykowského vysloužil pochvalu. Dokonce tu Strykowski popisuje, jak byly peníze nashromážděny a byla to nemalá suma, 476 tisíc zlatých.

6.3. Čech jako vrtkavý spojenec

Poměrně častá spojenectví mezi Čechy a Němci pro Strykowského znamenala, že se Češi čím dál více odtahují od svých severních bratrů a hledají si bratra jiného. Pokaždé, když může, vytýká Čechům spojenectví s Řádem, a ve většině případů je popisuje jako zradu. Při těchto příležitostech jej česká reprezentace jakoby zklamala. Je tomu tak například ve chvíli, kdy píše o sporu mezi Polskem a Řádem, do kterého se zaplete nejprve Václav IV., a později i Zikmund Lucemburský.

Na druhou stranu se v jeho kronice Češi objevují jako součást výpravy do Pruska a Pomoří roku 1432, tentokrát na straně Poláků. Strykowski tu popisuje, že tito Češi pod vedením hejtmana Čapka trestali ty Čechy, kteří sloužili v německých řadách. Jak je trestali, to Strykowski neříká. Strykowski chválí zápal a tvrdost českých bojovníků a také, jako mnozí další před ním, píše o tom, jak si nabírali mořskou vodu na důkaz vítězství. Objevuje se tu Strykowského dvojí pohled, i když popisuje tyto husity. Jsou to dobří, silní a užiteční spojenci, jsou to ale také krutí zabijáci a heretici. Objevuje se tu též klasický popis drsného českého válečníka.

6.4. Čech jako křesťan i jako heretik

Ne vždy je Čech spojen s něčím negativním, obzvláště, když mu hned několikrát přichází na pomoc křesťanství s možností vylepšit si svůj obraz ve Strykowskiho očích. Kromě velké události přijetí křtu knížete Měška v přítomnosti českých, již tehdy křesťanských elit a následné svatby s Boleslavovou dcerou Doubravkou, Strykowski píše o českém kazateli Jeronýmovi, který prý zázrakem přesvědčil mnoho Litevců, aby se obrátili na křesťanskou víru. Je pozoruhodné, ale zároveň pochopitelné, že skutečně největší pochvalu v této kronice Češi dostanou, když šíří křesťanství v Polsku a Litvě. Od křesťana a potažmo kněze je to očekávatelný postoj.

Nicméně i tak je tu pro Strykowskiho kontroverzní téma spojené s vírou, a tou je kališnictví. O Janu Husovi se Strykowski nezapomíná zmínit. Píše o něm jako o pražském kazateli, který bojoval proti odpustkům a jiným „zlovykům papežským“. To prý mělo odezvu i u jiných duchovních a mezi církevními hodnostáři způsobilo nepokoje. Je zajímavé, že je tu Jan Hus líčen jako bojovník proti špatným praktikám římských papežů, ale zároveň i jako heretik. Strykowski souhlasí, že papeži žili v příliš velkém přepychu. Jelikož Strykowski zahrnuje odpustky mezi ony „zlovyky papežské“, je možné usoudit, že také nebyl nakloněn těmto papežským praktikám a s Husem v tomto souhlasil. Na druhou stranu ale Strykowski v dalších kapitolách píše i o husitských nepokojích, nechuti polských panovníků s kališníky jednat a Husovo učení společně učením Johna Wicliffa označuje za kacířské.

Následníky Husova učení Strykowski odsuzuje jako heretiky. Heretici jsou odpadlíci a zrádci, kteří poznali pravou víru a zřekli se jí, na rozdíl od litevských pohanů, kteří jsou pro Strykowskiho hrdiny. Ti jen následovali tradice předků. Pohany navíc bylo možné spasit křtem. Žižka je tu zmíněn stručně jako „hejtman českých heretiků“ v čele čtyřicetitisícového vojska, které plenilo města a kostely a „napáchalo mnoho zlého“. Další vítězství husitů Strykowski nemalou měrou připisuje Zikmundu Korybutoviči, kterého prý Jagiello a Witold, po dlouhém přemlouvání ze strany husitských posílů, poslali jako mstu za pletichaření

Zikmunda Lucemburského. Úspěchy husitů připisuje Korybutovi, protože této situace využívá, aby velebil litevského bojovného ducha. Vychvaluje tu bojové schopnosti Litevců a jasně tím dává najevo, oč byli lepší, než bojovníci místní. Korybut si však podle Strykowskiho z Čech přinesl loupežnické manýry a zapletl se doma na Litvě do mnohých šarvátek. To samozřejmě dává za vinu rebelujícím a neposlušným Čechům.

6.5. Finální obraz Čecha

Často jsou Češi v kronice popisováni negativně. A jako záporné postavy vystupují ve většině zmínek. Nejčastěji v kronice Češi vystupují jako nepřátelé Polska, a k tomu všemu v mnoha z těchto případů jsou jedněmi z největších nepřátel, jelikož se spojují s křižáky. Rozdmýchávají sváry uvnitř Polska, intrikují, připravují je o území a podřívají jeho autoritu. Češi nejsou ve Strykowskiho kronice loajální ani svému panovníkovi, ani své víře. Když jsou však nápomocni Polsku, neváhá je Strykowski pochválit, jelikož hlavním hrdinou kroniky je polský stát a jeho šlechta. K velebení jeho vlasti jsou Češi jako například Červinka vhodnou pomůckou. Všechny osobnosti dějin Polska a Litvy hodnotí podle toho, jak dobře plnili svou roli, ale pro osobnosti zahraniční používá jako hlavní kritérium jejich postoj k Polsku, potažmo Polsko-litevské straně. V mnohém Strykowski vychází z díla Jana Długosze a velkou spoustu názorů přebírá. Velmi málo se liší od tohoto pozdně středověkého kronikáře, ba právě naopak. Je očividné, že Strykowski k Čechům přistupuje naprosto shodně, jako Jan Długosz. Je to pohled velmi tendenční. Ve své diplomové práci o Janu Długoszovi dochází Josef Vávra v Długoszově případě k podobnému závěru:

„Češi jsou v jeho dílech vyliční jako nepřátelé Polska, snad i jedni z nejhorších. Znovu a znovu je Długosz obviňuje z nepřátelských akcí vůči Polskému království, z vpádů a plenění jeho území, intrik vůči němu, porušování uzavřených dohod a zrad, kterých se Češi dopouští. Vnímá je jako uzurpátory polského Slezska a podporovatele vnitřních svárů v Polsku. Obecně jsou Češi líčeni jako národ pyšný, pohrdavý,

*závistivý a nenávistný. Typická je jejich proradnost, záludnost a falešnost.*²⁷⁵

Strykowski píše s větším odstupem času a množství událostí popisuje jakoby klidnějším tónem. Nicméně k cizincům si zachovává typický pohled pozdně středověkého kronikáře, který tak věrně převzal od Długosze. což způsobuje více méně negativní postoj k Čechům, který zachovává stejně jako jeho předchůdce. Někteří Poláci dodnes Čechy vnímají jako neloajální bratry, kteří spíše tíhnou k německému, než slovanskému prostoru a stále k nim mají rivalský postoj. Polské kroniky na formování tohoto postoje ve společnosti měly jistě nemalý vliv.

²⁷⁵ VÁVRA, J.: *Długosz*, s. 141.

7. Seznam Pramenů a literatury

7.1. Prameny a edice pramenů

Anonim tzw. Gall: *Kronika polska*. Marian Plezia (ed.), Warszawa 1982.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, kś. 1 i 2, J Dąbrowski (ed.), Warszawa 1961.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, kś. 3 i 4, K. Pieradyką (ed.), Warszawa 1961.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, kś. 5 i 6, K. Pieradyką (ed.), Warszawa 1973.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, kś. 7 i 8, K. Pieradyką (ed.), Warszawa 1974.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, kś. 9, K. Pieradyką (ed.), Warszawa 1972.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, kś. 10-11, J. Garbacik – Krystyna Pieraczka (eds.), Warszawa 1982.

Długosz, Jan: *Roczniki czyli kroniky sławnego królestwa polskiego*, kś. 11 i 12, Jolanta Kowalczyk (ed.), Warszawa 2009.

Jana Długosza kanonika Krakowskiego Dziejów Polski ksiąg dwanaście, t. 1-5, in: Opera omnia, t. 2-6, A. Przezdziecki (ed.), Kraków 1867-1870.

Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiego. Sv. I, Nikołaj Malinowski (ed.), Varšava 1846.

Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiego. Sv. II, Nikołaj Malinowski (ed.). Varšava 1846.

Vita Joannis Dlugosch Senioris Canonici Cracoviensis, M. Brożek (ed.), Warszawa 1961.

7.2. Literatura

- BARTEL, O.: *Do hystorii Brzezin i prepozytury brzezińskiej Andreja Frycza Modrzewskiego*. in: *Reformacja v Polsce, sv. II*, Wrocław 1956, s. 126-149.
- BENEŠ, Z.: *Historický text a historická skutečnost. Studie o principech českého humanistického dějepisectví*. Praha 1993.
- BARYCZKOWA, M.: *Augustyn Rotundus Mieleski-pierwszy historyk i apologeta Litwy*. w: *Z dziejów polskiej kultury umysłowej w XVI i XVII*, Wrocław 1976.
- DOBRYŃSKI, M. – SMOLKA, S.: *Jan Długosz. Jeho życie i stanowisko w piśmiennictwie*. Kraków 1893.
- BLÁHOVÁ, M.: *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila, sv. 3 (komentář, rejstřík)*, Praha 1995
- COCHRANE, E.: *Historians and historiography in the Italian Renaissance*. Chicago 1981.
- FRIEDL, J. a kol.: *Dějiny Polska*. Praha, 2017.
- GÓRNICKI, Ł.: *Dzieje w Koronie Polskiej*. Wrocław 2010.
- HASKINS, J. (ed.): *Renesanční filosofie*, Praha 2011.
- JEDLIČKOVÁ, J.: *Litevská historiografie. Obraz krále Mindauga v litevské historiografii 20. století* [online]. Brno, 2016 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/j6tbh/>>. Diplomová práce.
- IVINSKIS, Z.: *Lietuvos Istorija iki Vytauto Didžiojo mirties, Kaunas. Lietuviu Kataliku Mokslo Akademija*, 1978.
- JELICZ, A. (ed.): *By czas nie zaćmił i niepamięć. Wybór kronik średniowiecznych*. Warszawa, 1979.
- KRAFL, P.: *Přehled česko-polských vztahů v 10. – 15. století. Časopis Matice moravské*, 122, 2003, s. 147-181.
- KOCZERSKA, M.: *Mentalność Jana Długosza w świetle jego twórczości. Studia Źródłoznawcze 15*, Warszawa 1971. s. 109-139.

LASZKOWIECZ, H.: *Polish-Lithuania Res Publica: the Long Lasting Controversy*. in: *East-Central Europe in European History. Themes and Debates*. Lublin 2009. s. 229-241.

MACŮREK, J. a kol.: *Češi a Poláci v minulosti*. 1. Praha 1964.

MAREK, J. - KUTNAR, F.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha 1997.

OCHMAŃSKI, O. (rec): BARDACH, J.: *Studia z ustroju i prawa*, „Przegląd Historyczny“ 1972, t. 63. s. 156-160

OTWINOWSKI, E.: *Wypisanie drogi tureckiej*, vyd J.I.Kraczewski, Krakov 1860

RADZISZEWSKA, J.: *Maciej Strykowski: historyk-poeta z epoki Odrodzenia*. Katowice 1978.

STORCHOVÁ, L.: *Dubraviovy Historiae Regni Bohemiae libri XXXIII jako historické dílo*, in: *Celostátní studentská vědecká konference Historie 2000*. České Budějovice 5. – 6. prosince 2000, České Budějovice 2001, s. 9-33.

STORCHOVÁ, Lucie: *Paupertate styloque connecti. Utváření humanistické učené komunity v českých zemích*, Praha 2011.

SZONYI, G.: *Broadening Horizons of Renaissance Humanism from the Antiquity to the New World*. *Primerjalna književnost* 41, č. 2, 2018, s. 5-34. Dostupné také z: https://www.researchgate.net/publication/333105148_Broadening_Horizons_of_Renaissance_Humanism_from_the_Antiquity_to_the_New_World

VÁVRA, J.: *Jan Długosz (1415-1480) a jeho pohled na Čechy* [online]. 2004. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. Pavel Boček CSc.

WATSON, Ch.: *Tradition and Translation. Maciej Strykowski's Polish chronicle in Seventeenth-Century Russian Manuscripts* [online]. 2012. Disertační práce. Univerzita v Uppsale, katedra slavistiky. Vedoucí práce: Ingrid Maier; Juhani Nuorluoto.

WOJTKOWIAK, Z.: *Maciej Strykowski, dziejopis Wielkiego Księstwa Litewskiego: Kalendarium życia i działalności. Poznań 1990.*

8. Resumé

This thesis aims to answer some of the questions regarding relations of Czech and Polish nations, as reflected in views of a Polish historian Maciej Strykowski. As a source of research we use his chronicle *Kronika polska, litewska, żmódzka i wszystkiej Rusi* and seek his description of Czech nation, state and culture as well as individuals. Strykowski mostly refers about Czechs in negative terms and is often very irritated by behavior of various Czech historical figures. He mostly judges those figures by their stance towards the Polish state. Some Czechs are judged mildly, some harshly. A typical Czech person in his Chronicle is described as an enemy and a rival.